

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Kultur og Aktivisme

**Fra socialrådgiverfagets og
-uddannelsens historie 1957-66**

Af Elsebeth Mortensen og Alfred Dam

KULTUR OG AKTIVISME 1957-66

Redaktør Elsebeth Mortensen
Oktober 2021

DANSK SOCIALRÅDGIVERFORENINGS HISTORIEGRUPPE

Historiegruppen blev dannet i 2010 og arbejder på frivillig basis på at understøtte Dansk Socialrådgiverforenings historieskrivning.

Historiegruppen har givet input til historiesitet på DS' hjemmeside, udarbejdet "kongerækken" over formændene i DS siden 1938, skrevet artikler blandt andet på baggrund af skriftlige kilder og interviews med tidligere formænd, lavet video og podcasts med mere. Elsebeth Mortensen skrev i 2015 "*Fem gæve kvinder 1938-56*" om de fem første formænd for DS.

Historiegruppen kan kontaktes via mailadressen ds@socialraadgiverne.dk

KULTUR OG AKTIVISME 1957–66

- **Ole F. Hermansen: Om socialt arbejde og kulturel dannelse**
- **Alfred Dam: Om socialt arbejde og socialrådgiveruddannelse**

Et kort signalement af tiårsperioden 1957-66

I 1956 blev folkepension til alle vedtaget i Folketinget, det første konkrete socialpolitiske skridt på vejen mod 70'ernes socialreform, hvor det universalistiske princip blev bærende. Mere ret, mindre skøn og større værdighed for de ældre, som de gamle nu blev kaldt.

I 1960 blev revalideringsloven vedtaget og gennemført løbet af 60'erne, hvor revalideringstænkningen og -erfaringerne blev indarbejdet i den kommende socialreform, som en mere generøs hjælp til folk, der af den ene eller anden grund var røget ud af arbejdsmarkedet.

Det var en optimistisk tid, økonomisk og socialt - på vej mod fuld beskæftigelse.

Det prægede Ole Hermansens engagement, når han skrev og debatterede i fagbladet *Socialrådgiveren*, som han også redigerede. Og det prægede Alfred Dam, når han som uddannelsesleder knyttede kontakter vidt og bredt til andre uddannelser og sociale og kulturelle bevægelser i Århus og verden.

Sociale aktivister

Ole Hermansen og Alfred Dam var aktivister med meget forskellige temperamenter. De havde en række sammenfaldende interesseområder, men brugte forskellige midler til at nå deres mål. I denne udgivelse beskrives Ole Hermansens aktive periode 1957-63 og Alfred Dams 1961-66.

Det gælder for dem begge, at de tænkte "ud af boksen" og på tværs af sektorer og institutioner.

De var dengang og senere parate til at stille sig i spidsen for de handlinger og give stemme til de holdninger, de var engagerede i og mente, der var brug for. Og det, de syntes, var sjovt! De fik begge et langt og aktivt arbejdsliv med mange år som ledere af sociale uddannelsesinstitutioner og forvaltninger, og de fik betydelig indflydelse på lovgivning og ny praksis.

De blev begge uddannet socialrådgivere i 1957, gik i samme klasse og var venner livet igennem.

Elsebeth Mortensen
2021

VELFÆRDSSTATEN - MÅL ELLER MIDDEL?

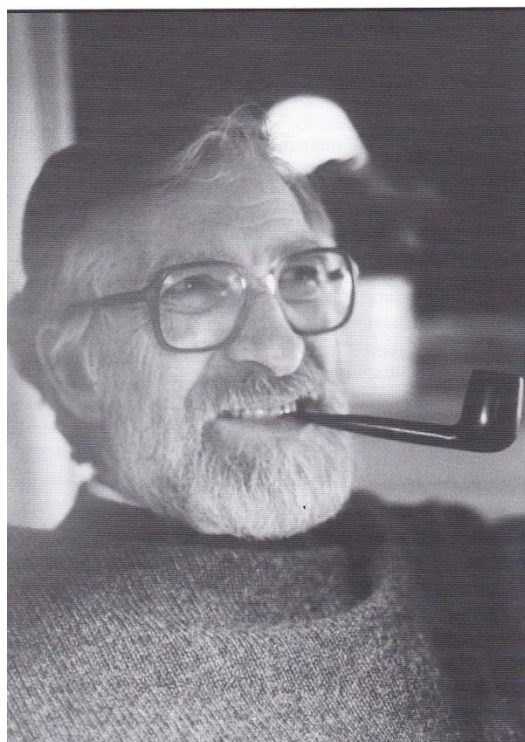
Om socialrådgivernes diskussion om meningen med velfærdsstaten og kulturens betydning 1957-63

Af Elsebeth Mortensen,
DS' Historiegruppe, 2020

Tilegnet Ole F. Hermansen, 1932-2020, rektor for
Den sociale Højskole i Århus 1966-1993

Forhistorien

I 2006 fortalte Ole Hermansen mig - i forbindelse med interview til bogen *"Indignation og Vision"* - om tiden 1957-61 med Julius Bomholt som socialminister. Han fortalte, at Julius Bomholt var en meget visionær socialminister. Det var en stor overraskelse for mig, der kun kendte til Julius Bomholt som kulturminister.

Ole Hermansen var uddannet som socialrådgiver i 1957 og havde været en engageret og aktiv studerende. Han fortsatte som aktivt medlem i Dansk Socialrådgiverforening, som ivrig skribent i fagbladet *Socialrådgiveren*, som medlem af redaktionen og som ansvarshavende redaktør fra 1961- 63.

Ole Hermansen fortalte, at Julius Bomholt stod bag det kvalitetsløft af uddannelsen, som skete med studieordningen fra 1961, hvor faget teori og metode i socialt arbejde for første gang fik form, og Den sociale Skole kom til at hedde Danmarks sociale Højskole. Bomholt, der havde været undervisningsminister, før han blev socialminister, havde store visioner om Den sociale Højskole som en af flere skoler over hele landet med den højeste uddannelse inden for det sociale område. Men, sagde Ole Hermansen, alt dette gik i dvale, da Bomholt blev kulturminister i 1961.

I uddannelses- og socialrådgiverkredse var man stolte af den nye studieordning, som var og blev betragtet som et kæmpe fagligt løft og samtidig et statusløft. I 2010 fortalte Inger Petersen Davis, at hun og rektor Robert Watt Boolsen på Danmarks sociale Højskole i København i 60'erne talte sammen om en kandidatuddannelse på DsH. Det blev i første omgang til det etårige Årskursus, der startede i 1968, (men først kom i gang i 1969). I 1992 kom kandidatuddannelsen til.

Meningen med velfærdsstaten

Da jeg i efteråret 2019 hørte et foredrag om *"Meningen med velfærdsstaten. Da litteraturen tog ordet - og politikerne lyttede"* af Lasse Horne Kjældgaard, professor i litteratur ved Roskil-

de Universitet, blev jeg mindet om Bomholts dobbeltrolle som først socialminister i 1957 og derefter kulturminister fra 1961.

Jeg blev optaget af, om der i samme periode var et parallelt spor i socialrådgivernes historie? Havde socialrådgiverne også diskuteret meningen med velfærdsstaten, og havde de knyttet forbindelse mellem socialt arbejde og litteraturen og kunsten? Lyttede socialrådgiverne til forfatterne/kunstnerne? Det vil jeg undersøge og beskrive i det følgende, hvor fagbladet *Socialrådgiveren* er en vigtig skriftlig kilde.

I Lasse Horne Kjældgaards doktorafhandling fra 2018 med samme titel som ovenstående foredrag er der en længere historisk udredning af begrebet velfærdsstat: Velfærdsstat var efter krigen i mange år et kontroversielt begreb også i socialdemokratiske kredse. Mange meningsdannere, politikere og kunstnere havde et ambivalent forhold til begrebet. Velfærdsstat var tidligt blevet kaldt velstandsstat, senere vrængende kaldt skidtfærdsstat, barnepigestat, formynderstat m.m., og konservative politikere og forfattere talte om velfærdsstat som en forlængelse af socialisme. I 60'erne og 70'erne kommer kritikken af velfærdsstaten også fra venstrefløj, som taler om kapitalismens velfærdsstat. Villy Sørensens *"Formynderfortællinger"* er fra 1964.

De 79 intellektuelle

Diskussionen om målet med velfærdsstaten var i slutningen 50'erne i fuld gang i den politiske offentlighed, men accelererede yderligere i januar 1957, da 79 intellektuelle henvendte sig til den socialdemokratiske kongres med et oplæg om velfærdsstatens udvikling og en bekymring for, om den øgede fritid og velstand ville betyde "yderligere vækst i det passive kulturliv eller i en aktivisering og selvstændiggørelse af det enkelte menneske. Og løsning af samfunds-spørgsmålene". Og senere i oplægget: "Og selvom det er nødvendigt i særlig grad at fremme den teknisk-naturvidenskabelige forskning, må man også her være faren for ensidighed bevidst og ikke svigte de humanistiske og sociale videnskaber og den kunstneriske skaben i alle dens former". Der er ingen socialrådgivere blandt de 79, men Mødrehjælpens direktør og tidligere leder af socialrådgiveruddannelsen m.m.m. Vera Skalts var én af dem, og en række gode venner af socialrådgiverfaget: Hal Koch, Poul Dam, Kirsten Auken, Henning Friis, Jørgen Dich og Svend Heinild var medunderskrivere.

Der er ingen tvivl om, at disse folk med deres henvendelse har givet genlyd på kongressen og i offentligheden. Og der er heller ingen tvivl om, at socialrådgiverne også har hørt dem eller hørt om dem. Socialrådgiverforeningen havde fået ny ung formand, Erik Andersen, i juni 1956. Erik Andersen skriver ved årsskiftet januar 1957, at foreningen "fremover vil føre en mere udadvendt politik ved deltagelse i tidens sociale debat. Ingen er vel nærmere til at pege på brist og mangler i den sociale lovgivning og foreslå ændringer, end vi." Med generationsskiftet i ledelsen i Socialrådgiverforeningen lægges op til en mere udadvendt politik. Foreningen vil være mere synlig, vil have mere gang i den!

Makkerskabet

Viggo Kampmann udtaler i sommeren 1960 i et interview i Information, at "Jeg interesserer mig faktisk ikke så voldsomt meget for politik." Han interesserede sig for bredere kulturelle emner, modernistisk litteratur samt moderne eksistensfilosofi. Viggo Kampmann havde været en meget dygtig finansminister fra 1953-60. Det var ham, der havde konstrueret finansieringen af "folkepension til alle" i 1956, som var starten på den moderne velfærdsstat og første skridt på vejen mod 70'ernes socialreform. Kampmann og Bomholt knyttede bånd på mange

områder politisk og privat, og det var i Kampmanns statsministertid 1960-62, at Julius Bomholt i 61 blev udnævnt til landets første kulturminister.

I bakspejlet må man sige, at makkerskabet Kampmann-Bomholt skabte en fantastisk udviklingsperiode for socialrådgiverfaget, ny sociallovgivning og institutioner for både forskning, uddannelsen og praksis - en periode som nogen har kaldt fagets guldalder!

Socialrådgiveren 1957-63

Det var Ole Hermansen, der satte mig på sporet af Julius Bomholt som visionær socialminister, og det var Lasse Horne Kjældgaard, der gav mig overskriften: *"Meningen med velfærdsstaten. Da litteraturen tog ordet - og politikerne lyttede"*.

Jeg har gennemlæst *Socialrådgiveren* fra perioden, og jeg har talt med Alfred Dam, som er uddannet samtidig med Ole Hermansen og var mindst lige så aktiv som denne både i Socialrådgiverforeningen og i bladet. Alfred Dam diskuterede ikke velfærdsstaten og kulturens betydning, men praktiserede det. I sin tid som leder af socialrådgiveruddannelsen i Århus 1961-66, var han med inspiration og støtte fra den engelske dramatiker Arnold Wesker ("Kultur til folket") med til at lave teater på arbejdspladserne og til at starte kulturuger i Århus.

Jeg har ikke talt med andre socialrådgivere fra perioden om emnet. Ved læsning af *Socialrådgiveren* kan jeg se, at en del socialrådgivere på skift deltager i debatten, men Ole Hermansen er eneste gennemgående figur. I etikdiskussionen virker det som om, han er sin egen lille enmandshær!

Julius Bomholt havde som socialminister stor betydning for socialrådgiveruddannelsen

Oluf Lauth og Villy Sørensen om velfærdsstaten

På Socialrådgiverforeningens årsmøde i 1959 talte Oluf Lauth, stifter af og forstander på Egmonthøjskolen, folkehøjskole for fysisk handikappede - ind i debatten om velfærdsstaten. Han indleder: "Velfærdsstaten er blevet et slagord. Det er et magisk ord, efterhånden et skældsord, som brugt for ofte i den politiske debat har mistet enhver fast formulering, hvad der jo gælder for de fleste skældsord. Lige meget, hvad der sker, og uden forskel om statsmagten er impliceret eller ej, så kan man roligt regne med, at velfærdsstaten får skylden - i alt fald, hvis det er noget dårligt, der hænder."

Oluf Lauth runder af med at omtale frygten for totalitarisme og Orwells 1984-profeti og siger med et glimt i øjet: "Big Brother var Hitler eller Stalin - og ikke H.C. Hansen eller Kampmann." Umiddelbart efter refererer han fra Villy Sørensens essay "Velfærdsstat og personlighed" fra *Digtene og dæmoner*, 1959: "Velfærdsstatens store fortjeneste er, at den ved at fjerne de sociale traumer fra menneskene, giver dem mulighed for at udvikle deres individuelle personlighed med dens særlige evner". Og han slutter: "Velfærdsstaten er den stat, der søger at yde sine medlemmer materiel sikkerhed." Forfatteren Villy Sørensen er den kunstner, der oftest udtaler sig og bliver refereret til i debatten om meningen med velfærdsstaten. Han er den kunstner, som sociale fagfolk henter argumenter hos, hvor enkelhed og sproglige formuleringer

ger løfter diskussionen, og hvis humanisme og filosofiske overblik, man læner sig op ad. Han har også sagt: "Velfærd behøver ikke være livets mening, fordi det er det højeste staten kan præstere." (Hug og Parade, 1960).

Oluf Lauth understreger, at det er forkert at tale om velfærdsstat, når det i virkeligheden handler om velfærdssamfund og demokrati. I sit lange oplæg på 11 tætte sider runder han af med at tale om misforhold mellem samfundsform og samfundsetik. Til allersidst: "Der er brug for en mentalitetsændring hos alle og en forvandling af det sociale sindelag."

"Samfundssind!" ville Mette Frederiksen formentlig sige i 2020!

Velfærdsstaten på godt og ondt

Det er let at finde artikler i *Socialrådgiveren*, som støtter velfærdsstatsprojektet. Det er en del af socialrådgivernes fælles faglige fundament. *Socialrådgiveren* omtaler også kritikerne, dog uden megen sympati. I 1957 er der en leder i *Socialrådgiveren* med titel "Velfærdsstat – Genfærdsstat" om Hans Jørgens Lembourns konservative syn på velfærdsstaten. Forfatteren (og senere konservativ politiker) Hans Jørgens Lembourn var almindelig kendt for sin kritik af "den umyndiggørende velfærdsstat".

I 1959 kommer der en forsigtig kritik fra egne rækker: I seminaropgaven "Om selvmord og velfærdsstat", konstaterer socialrådgiverstuderende Lise Gregor Mikkelsen (senere Hermansen), at der er samme antal selvmord før og efter velfærdsstaten, og konkluderer ved at spørge: "folk har det bedre, men kan føle tomhed?"

I *Hug og Parade*, 12 indlæg om velfærdsstaten og kulturen, Fremad 1960 er der problematiserende artikler om velfærdsstat og individ med tidstypiske titler som de tre sidste: "Den åndelige velfærdsstat" af Poul Henningsen, "Ensrettet velfærd?" af Torben Agersnap og "Eneren i fællesskabet" af Frederik Nielsen. Man bekymrer sig tydeligt for menneskets trivsel og individualitet, men også for demokratiets muligheder.

Men der er også mere optimistiske stemmer i debatten, når Hal Koch i "Det uundgåelige specialistvælde?" kommenterer, at redaktionen havde valgt titlen, og at han ikke selv betragtede et specialistvælde som uundgåeligt.

Sildeolie og kultur

Følgende er et billede på diskussionerne og det sociale miljø hos socialrådgiverne i perioden. "Sildeolie og kultur" er overskriften til et kritisk indlæg om et weekendmøde i Esbjerg i foråret 1957. Socialrådgiverne diskuterer højlydt besøget på en fuldautomatiseret sildeoliefabrik. Mange er kritiske og diskuterer relevansen af besøget, hvad skal socialrådgiverne på en sildeoliefabrik? Nogle forsøger at opklare en misforståelse om, at besøget ikke handlede om sildeolie, men om fuldautomatisering fulgt op af besøg på Esbjerg Højskole og foredrag af forstander Ivar Nørgaard.

Der er mange dagordener i spil. Der bliver antydnet et modsætningsforhold mellem københavnere og jyder. Nogen taler nedladende om arrangementets "skovfogedhygge". Ole Hermansen afleverer i samme nummer et indspark, som han kalder "Kulturolie", hvor han fremhæver litterære diskussioner som ballast for socialrådgiverne og omtaler en nødvendig kulturkamp, der vil foregå, uden at socialrådgiverne bemærker det!

I de hidsige kommentarer til weekendmødet i Esbjerg kan man mellem linjerne læse om socialrådgivernes forskellige faglige interesser: Nogle fokuserer på at lære arbejdernes/klienternes arbejdsvilkår og historie at kende, andre lægger vægt på fagligt og socialt samvær og andre igen er optaget af at løfte socialrådgivernes almene dannelse.

Etik i socialt arbejde

Som studerende havde Ole Hermansen i skrevet seminaropgave om etik i socialt arbejde, som var blevet trykt i *Socialrådgiveren* i 1958. Ole Hermansen har i hele perioden en føljeton kørende om etik i socialt arbejde, hvor han selv leverer det meste stof, og i slutningen af 1962 annonceres weekendmøde på Hindsgaul Slot med årets tema "Etik i socialt arbejde".

Ole Hermansen er optaget af idealistiske sociale aktivister som Abbé Pierre og Danilo Dolci, hvis etiske grundlag og humanistiske tilgang til arbejdet er tydeligt. Han er i 1956 i praktik hos Abbé Pierre og skriver om det i bladet. Han anmelder bøger af Abbé Pierre og Danilo Dolci og omtaler og anbefaler et kommende møde med Danilo Dolci i København. Etikdiskussionen handlede dengang som nu om individets værdighed, social retfærdighed, professionel integritet og medmenneskeligt ansvar. Ofte formuleret som kampen for menneskerettigheder og faren for klientgørelse og forbinder sig således med diskussionen om meningen med velfærdsstaten som mål eller middel. Ole Hermansen var stort set alene om at løfte etikdiskussionen i socialrådgiverkredsen, men blev inspireret af ligesindede uden for denne kreds som nævnt blandt andre Oluf Lauth og Villy Sørensen.

Litteraturen og forfatterne

Sidst i 50'erne og begyndelsen af 60erne er der forskellige mindre, litterære bidrag i bladet, og det er der ikke noget nyt i. Men georgjeddes *Vores lille Jesper* fra 1958, som handler om forfatterens søn, der lider af mongolisme, er en historie og ikke en sag. Den er skrevet af en kunstner og humanist, og han slutter med at påpege sønnens behov for hjælp og siger: "Den hjælp består simpelthen i, at han får lov til at være med." Historien er en påmindelse til socialrådgiverne om, at kunstnerne kan bidrage med noget særligt, også inden for det sociale område. Og det følges op af Ole Hermansens anmeldelser i 1961 af skønlitterære bøger om sociale problemer.

Men det mest i bemærkelsesværdige og meget fyldige bidrag (næsten 14 sider), der bredte sig over to numre i 1958-59, har overskriften: "Den sociale digtning i Danmark i perioden 1870-1900 i dens forhold til tidens sociale og politiske udvikling". Artiklen er skrevet af socialrådgiverstuderende Jørgen Gammelgaard. Når man har læst artiklen, ville man ønske, at man kunne spørge ham om, hvad der har drevet ham til at skrive så omfattende om periodens litteratur med socialrådgiverne som målgruppe?

Først skriver han om periodens politiske og sociale historie, som er kritisk og spændende læsning. Derefter om det moderne gennembrud, om Georg Brandes og Henrik Pontoppidan, om Martin Andersen Nexø m.fl. og om "problemer, der bliver stillet til debat". Det er især Pontoppidans sociale digtning fra 1880'erne med skildringer af landarbejderbefolkningens hårde og slidsomme liv, som for alvor engagerer Jørgen Gammelgaard.

Jørgen Gammelgaard fremhæver, at der er megen social viden at hente i litteraturen. Og detaljer om Pontoppidans personlige historie tyder også på, at han har ment, at nogle af forfatterne kunne bruges som filosofiske og politiske vejledere i en opbrudstid sidst i 1950'erne, hvor efterkrigstiden slutter.

Film

Mødrehjælpen er en dansk dokumentarfilm fra 1942, som er instrueret af Carl Th. Dreyer efter eget manuskript og statsfinansieret.

Film var et moderne medie, som socialrådgiverne tidligt så muligheder i. Statens Filmcentral producerede film som en del af folkeoplysningen, og tidligere formand for Dansk Socialrådgiverforeningen, Margrethe Appel, skrev om dem i *Socialrådgiveren* i begyndelsen af 1950'erne.

Nogle eksempler på omtaler/anmeldelser af film i *Socialrådgiveren* fra 1959-61: To nye film om Kofoeds Skole produceret af Vanførefonden (1959), nye sociale film om ungdom af Barbro Boman og Tørk Haxthausen (1960) og Henning Carlsens: *De gamle* (1961), som blev anmeldt af Alfred Dam (ansat i Statens Filmcentral i 1958).

De er alle film af høj kunstnerisk kvalitet og af instruktører med et navn. Filmene er både folkeoplysning og et kunstnerisk bidrag og støtte til det sociale område, som jo er et vigtigt emne i tiden. Og de er en modvægt til videnskabeliggørelse af socialt arbejde.

Julius Bomholt og hans visioner

Det er ikke socialrådgivernes egne folk, der står for hovedoplæggene til årsmøderne i DS i disse år. Man henter politikere og toneangivende folk udefra. I 1959 er det som nævnt Oluf Lauth, forstander for Egmonthøjskolen, der taler om velfærdsstaten, og i 1960 taler socialminister Julius Bomholt. Senere på året refereres et foredrag (9 sider) i Socialpolitisk Forening med Julius Bomholt om "Fremtidsperspektiver inden for socialpolitikken".

I følgende korte resumé af oplægget starter Bomholt med en skitse til en ny socialreform: Love om arbejde, sociale tryghedslove og omsorgslove for familien og individer. Tidligt i oplægget kommer et typisk fredeligt Bomholt citat: "Det sociale er den indbyrdes hjælpende virkelighed, der overhovedet gør et homogent samfund muligt." Og senere lidt mere militant: "Minus statssocialisme i de nordiske demokratier."

I Bomholts oplæg er følgende begreber gennemgående: Forhandling, tryghed og trivsel, økonomisk demokrati, arbejdet som et kollektiv og samarbejdsudvalg. Han fremhæver vigtigheden af Socialforskningsinstituttets og mentalhygiejnisk forskning om samarbejdsudvalg. Bomholt (tidl. undervisningsminister) tænker på tværs af fag og mener, at al moderne socialpolitik også har et element af pædagogik. Bomholt giver et overblik og en situationsrapport fra det sociale landskab, som både spejler den gamle verden og fremtiden. Følgende er en slags opremsning: "Det er svært at få ny lov om husbond og medhjælper vedtaget. - Flere på forsikring og færre på forsorg. - De seneste år er samtlige forsikringslove ændret og forbedret. - Forbedret folkepension og flere fra invalidepension til revalidering. - Kommunalt kursus for hjemmehjælpere, mål: "længst muligt i eget hjem". - Mangel: professorat i gerontologi. - Om forhandlingerne med sygekasserne og om ændringerne: citat: "så meget om en krig, der ikke var en krig." - Revalidering er løftestang til, at "fattigstempleet" i forsorg fjernes i Danmark, som det sidste i Vesteuropa. - Moderne forsorgspolitik: individualiseret hjælp. - Forebyggende børneforsorg tiltrængt, inkl. daginstitutioner. Mål: daginstitutioner på lige fod med skoler. - Brug for større kommuner eller mere samarbejde."

Det er helt utroligt, hvad der blev gennemført af lovgivning på det sociale område i Bomholts tid som socialminister (1958-61). Det var forarbejdet til socialreformen i 70'erne.

Oplægget viser tydeligt, at Bomholt var en politiker med et stort overblik og samtidig tæt på det nære. Bomholt var tro mod det, han kom af og kendte til, når han bekymrede sig for tjenestefolks elendige vilkår på landet. Og man forstår godt, at folk, der har mødt og samarbejdet med Bomholt, var glade for ham og syntes, han havde format! Apropos Bomholts format: Julius Bomholt skabte institutioner som Socialforskningsinstituttet (1958) og Statens Kunstfond (1964), der har og har haft overordentlig stor betydning, og hvis praksis jævnligt diskuteres højlydt i offentligheden.

Bomholt slutter sit oplæg med at understrege behovet for bedre uddannet personale inden for det sociale område. Hans ønsker, som tidligere nævnt, en reform af socialrådgiveruddannelsen og Den sociale Skole som læreanstalt på linje med andre læreanstalter, dvs. med grunduddannelse og kandidatgrad. Og slutter sit lange foredrag med: "Den sociale skole skal frem i lyset".

Mens han stadig var socialminister, og et år før han blev kulturminister, plæderede Bomholt for et helhedsperspektiv og lancerede et slogan i en artikel i *Verdens Gang* i 1960: "Socialpolitik er også kulturpolitik."

"Det nødvendige og det unyttige"

I perioden 1959-62 diskuteres i *Socialrådgiveren* formål og retning for socialrådgivernes videreuddannelse, tematiseret som "Det nødvendige og det unyttige", hvor effektivitet stilles over for dannelse.

Lederen fra august 1959 underskrevet Red. kan på baggrund af bekymring ved specialisering og tab af helhedssyn kort opsummeres som: Læs litteratur og bliv klogere på mennesker og klienter. Og citat: "indbildningskraften er det moralsk godes vigtigste værktøj (Shelley)".

Og fra lederen september 1962 underskrevet "g": "Effektiviteten af vores uddannelse drøftes med en hidsighed uden lige, og de praktisk anlagte ivrer for flere fag, således at vi får mulighed for at inddеле vores hjerner i skuffer, der rummer korte og klare anvisninger på fremgangsmåder i forbindelse med snart sagt alle tænkelige problemer, vi måtte komme ud for i vores arbejde. Disse praktisk anlagte kolleger er erklærede modstandere af alt, hvad de anser for unødvendigt, og det synes frem for alt de menneskeligt udviklende fag at være. Det er helt i tidens stil. Åndsfagene trækker det korteste strå".

Tonen over for nogle af kollegerne er meget kritisk i den sidste leder. Eva Gredal var formand og Ole Hermansen ansvarshavende redaktør for begge numre, og de må derfor være indforståede med lederne, men om de er forfattere til dem, vides ikke.

Det virker ikke som om, de to fløje i socialrådgivergruppen har nærmet sig hinanden i perioden, men med en ny socialminister i 1961 trækker realiseringen af en ny videreuddannelse ud, og diskussionen blandt socialrådgiverne glider over på andre emner som revalidering, socialreformkommission og kommende socialreform.

Skift til forskning

Da Harald Rasmussen, der har en kandidatgrad i socialt arbejde fra DDR, overtager redaktørposten i 1963, sker der et fokusskift. Han starter sin redaktørtid med et tydeligt fingeraftryk med temanummer om forskning og blandt bidragene er artiklen "Forskning og socialrådgivere" af sociolog Erik Høegh, som var lærer på DsH, København. En anden af skolens lærere, psykolog Wulff Feldmann, skriver om "Nogle forskningsmetodologiske problemstillinger", rektor Robert Watt Boolsen bakker op med artikel om undervisning og forskning, og Socialforskningsin-

stituttets direktør Henning Friis giver interview om social og kommunal forskning. Det er et flot nummer.

Det virker som et bevidst fokusskift fra den nye redaktion, samtidig med at diskussionen om velfærdsstaten og kunsten stilner af i bladets spalter.

Emnet var velbegrundet, for forskningsdiskussionen blandt socialrådgivere var forsømt og blev oftest kun genoplivet i diskussionen om socialrådgivernes videreuddannelse/kandidatgrad.

Vi er i Eva Gredals formandstid (1959-67), og med hendes pragmatisme, optagethed af en kommende socialreform og hendes engagement i socialrådgivernes efter- videreuddannelse, har hun sikkert ikke haft noget imod et fokusskift til noget mere handlingsorienteret.

Slut i 1963 og efterdønninger i 70'erne

I lederen 1963 nr. 2 omtaler Ole Hermansen en pause i kultur- og socialpolitik på grund af "landets aktuelle økonomiske situation" og slutter helt i Bomholts ånd: "I øvrigt er denne opdeling i kulturelt og socialt kunstig, idet det sociale er del af det kulturelle og omvendt med gensidig påvirkning og afhængighed". En form for konklusion og opsummering henvendt til socialrådgiverne.

Samme år i sommeren 1963 var Ole Hermansens medarrangør af det første nordiske socialrådgiverseminar, som blev afholdt på Krogerup Højskole. Samtidig blev Socialrådgiverforeningens 25 års jubilæum fejret, og det hele slutter med en musikaften med professor Herman D. Koppel - sådan! Hvis ikke dette var Ole Hermansens egen opfindelse, må det have glædet ham med hans engagement i kulturel dannelse!

I 70'erne gled diskussionen om velfærdsstaten nye steder hen. Man var optaget af den nye socialreform, af finansiering, organisering, af skøn og klienternes rådgivningsmuligheder. Men på den udogmatisk del af venstrefløj, i kollektivbevægelsen og blandt kunstnere havde man et slogan, der lød: "Den bedste socialpolitik er kulturpolitik".

I 80'erne taler man om kultur i socialt arbejde

Dem, vi husker bedst, er Frontløberne og deres efterfølgere fra slutfirserne i Århus og med Uffe Elbæk som igangsætter, og de eksisterer stadig. De har overlevet, har selv sat rammen og er stadig en stor inspiration for andre projektmagere.

I 1985 udkom bogen *Brug kulturen i socialt arbejde: kulturelle aktiviteter i opsøgende og forebyggende socialt arbejde i boligområder*, skrevet af tre socialrådgivere på Årskursus i København: Mette Juel Hansen, Ella Dahl Jacobsen og Marianne Linér og udgivet af Socialpolitisk Forlag. En praktisk bog, der henvender sig til socialarbejdere, som arbejder på tværs af forvaltninger og tæt på og sammen med folk og de folkelige fællesskaber. Til slut skriver de: "holde liv i det der lever og sætte liv i det potentielle." Det er smukt og formuleret ind i diskussionen om klientgørelse, og før ressourcetænkningen blev manualiseret. Men der er i forhold til diskussionen om velfærdsstaten og kulturens rolle sket et skifte, for nu tales primært om kultur som middel og ikke i sin egen ret.

Ole Hermansens særlige indsats

Da politikerne og forfatterne i 1957 og fremad diskuterede velfærdsstaten som mål og middel, var målet, at borgerne fik social sikkerhed og kulturel dannelse som forudsætning for at udvikle sig til aktive demokratiske borger. I *Socialrådgiveren* refereres ikke direkte til diskussionen, men et par steder omtales den indirekte og i generelle vendinger.

Gennem seks år (1957-63) yder Ole Hermansen en stor indsats for at gøre socialrådgiverne opmærksomme på kunstens betydning som en del af fundamentet for socialrådgivernes faglighed. Ole Hermansen støtter sig til socialminister Julius Bomholt, som havde udgivet *Mennesket i centrum* i 1953, hvor Bomholt kobler velfærdsstaten med kulturen. Ole Hermansen følte sig bakket op af Bomholt, der med studieordningen fra 1961 og de store planer for Den sociale Højskole som en Social Læreanstalt forstod vigtigheden af mere uddannelse til velfærdsstaten praktikere.

I *Socialrådgiveren* er det Ole Hermansen, der taler om socialrådgivernes utilstrækkelige faglige forudsætninger. Det gør han primært ved at inspirere socialrådgiverne gennem omtale af litteratur, film men først fremmest ved igen og igen at diskutere nødvendigheden af fælles faglig etik i socialt arbejde, ikke som tjekliste, men som en konstant og fortløbende diskussion.

I 1963 sker der så et redaktionelt skift fra diskussion af kunst til diskussion af videnskab. Da socialrådgiveruddannelsen blev startet i 1937 støttede den sig til især amerikansk og engelsk tradition, hvor uddannelsen hørte under det filosofiske fakultet. Det var vigtigheden af den oprindelseshistorie, som Ole Hermansen pegede på.

Socialrådgiveruddannelsen i Danmark var fra starten især præget af jurister og læger og først senere også af psykologer. Socialrådgiveruddannelsen havde i 1957 tyngde i samfunds- og naturvidenskab, og i mindre grad i filosofi og humaniora. Men da Årskursus for socialrådgivere blev startet i 1968 og kom i gang i 1969 var det med socialrådgiver Grethe Sørensen som leder. På det tidspunkt var Ole Hermansen i 1966 blevet rektor på socialrådgiveruddannelsen i Århus, og han har været med til at pege på Grethe Sørensen som leder. Hun havde i 1952 været på videreuddannelse i USA og havde den amerikanske filosofiske tradition inde under huden. Hun stod for alt det, Ole Hermansen havde efterlyst i socialrådgiverfaget ti år tidligere, og hun blev leder af årskursus i næsten 20 år fra 1968/69, til hun gik på pension i 1987. Gennem 30 år sørgede Ole Hermansen for, at det humanistiske spor i uddannelsen blev plejet!

Halve svar på de indledende spørgsmål

Diskuterede socialrådgiverne meningen med velfærdsstaten, og knyttede de forbindelse mellem socialt arbejde og litteraturen og kunsten? Lyttede socialrådgiverne til forfattere/kunstnerne?

Socialrådgiveren rummer ingen artikler af socialrådgivere om velfærdsstaten som mål eller middel. Man diskuterer ikke velfærdsstaten principielt, formulerer i det store hele ikke kritik af velfærdsstatsprojektet, bidrager højst med et par forsigtige spørgsmål.

Socialrådgiverne arbejder hårdt på at bidrage til velfærdsstatens realisering ved fagligt at kvalificere sig. Størstedelen af periodens faglige artikler vedrører socialfaglige og socialpolitiske emner. De socialfaglige artikler fylder mest. Der er masser af artikler om nye metoder i socialt arbejde. De socialpolitiske artikler påpeger mangler i velfærdsstaten, foreslår udbygning af den eksisterende hjælp og ideer til nye organisatoriske og lovgivningsmæssige tiltag.

Lasse Horne Kjældgaard siger, at omkring 1970 er der skabt konsensus omkring velfærdsstaten, som alle Folketingets partier nu har bidraget til. Man var enige om, at velfærdsstaten var kommet for at blive. For socialrådgiverne var velfærdsstatsprojektet ikke til diskussion, men det fundament de stod på og skulle bidrage til. Socialrådgiverne opfattede sig som velfærdsstatens medarbejdere og overlod de principielle diskussioner til andre mere uafhængige fag-

personer, kunstnere og politikere. Men socialrådgivere kunne lytte med og hente viden og ideer fra humanistiske og filosofiske kilder, og måske lod de sig fagligt inspirere af forfattere og andre kunstnere?

De bemærkelsesværdigt lange, fyldige og grundige artikler i *Socialrådgiveren* i perioden – blandt andet oplægget af Oluf Lauth (11 sider), Jørgen Gammelgaards artikel (14 sider) og Julius Bomholts oplæg (9 sider) - viser en bladredaktion, der tager ansvar for oplysning og vidensformidling til fagfæller og således giver socialrådgiverne mulighed for at være aktive og medlevende i tidens diskussioner. Forfatterne og redaktionen må have ment, at man godt måtte give sig god tid og tage plads, når det var vigtige emner. Dengang var idealet ikke at være hurtig og kvik, men at vide og ville.

Nu - og hvad så?

I dag hører vi ikke om politikere, der søger råd hos forfatterne, når de skal tænke over tidens store udfordringer. Det gjorde man faktisk for 60 år siden viser Lasse Horne Kjældgaard. En af hans pointer er, at diskussionen om velfærdens mål i det store hele ophørte omkring 1980. Fra da af erstattes den af en diskussion om, hvordan vi kan få råd til al den velfærd. Fra da af opfattes velfærdsstaten som et mål i sig selv, ikke som et middel til andre mål.

Er det rigtigt?

Forord til Alfred Dams Århus-erindringer

Alfred Dam skrev sine erindringer til familie og venner i 2000 og lagde dem derefter til side. Han skrev blandt andet om livet, som det udviklede sig i starten af 1960'erne, hvor han blev leder af den nye socialrådgiveruddannelse i Århus.

I 1961 flyttede han med sin familie fra København til Århus og etablerede et nyt liv. Arbejdet med socialrådgiveruddannelsen stod i centrum, men titlens tilføjelse m.m.m. dækker over et mylder af aktiviteter og etablering af et kæmpe netværk med engagerede fagfolk og aktivister fra mange fag og institutioner. Efter en stille efterkrigstid kom produktionen for alvor i gang i Danmark midt i 1950'erne, og samtidig gik det fremad inden for blandt andet uddannelse, boligbyggeri, socialt arbejde og kunst. Alfred Dam blandede sig i det hele og skriver om det hele. Hans liv var vævet sammen af familie og venner og de mange aktiviteter, kampe og planer for fremtiden, som han uafbrudt bevægede sig ind og ud af.

Som nutidig læser kan det være svært at holde styr på de mange personer og samarbejder, men de giver et levende billede af en meget aktiv epoke i Alfred Dams liv og i afslutningen på efterkrigstidens Danmark.

*Elsebeth Mortensen,
2020*

DEN SOCIALE HØJSKOLE I ÅRHUS MMM 1961-66

Af Alfred Dam, Charlottenlund, 2000

Født 1929, uddannet socialrådgiver 1957

Min ankomst til Den sociale Højskole i 1961 var ikke helt behagelig. Rektor på Den sociale Højskole i København, som Århus var en afdeling af, havde undladt at fortælle den hidtidige daglige leder, socialrådgiver Henning Vestergaard Poulsen, at opslaget af den bedre aflønnede afdelingslederstilling ikke var en formalitet, og rektor Robert Watt Boolsen havde heller ikke talt med ham, efter at jeg officielt var udnævnt i hans stilling. Jeg blev den tredje afdelingsleder på ganske få år.

Først da jeg blev præsenteret på skolen af Watt Boolsen, gik det helt op for Vestergaard Poulsen, at han reelt var fyret samtidig med, at jeg tiltrådte. Elegant var det ikke.

Men inden jeg skriver mere om Aarhus lige lidt om optakten og mine aktiviteter på det tidspunkt.

Alfred Dam ses her som næstformand i Dansk Ungdoms Fællesråd og i samtale med John Moses Chirambani, der som repræsentant fra ZAPU-partiet var på besøg i Danmark 1963.

DUF, Syd-Afrika-kampagnen med mere

Dengang i Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) havde vi været meget aktive for at få organiseret modstanden mod apartheidsystemet i Sydafrika. Jeg deltog i en række møder og stillede også mødelokaler i Højskolernes Sekretariat til rådighed for Syd-Afrika-kampagnen. Vi fik sat en oplysningsvirksomhed i gang, fik startet en forbrugerboykot og var blandt andet gennem WAY (World Assembly of Youth) med i internationale sanktioner.

En udløber af dette arbejde blev Den Danske Anti-Apartheid Komite. Jeg var med som DUF's repræsentant hele vejen. Men da jeg kom til Århus, var det mere som privatperson. Jeg lærte nye kredse at kende. F.eks. havnearbejderne, overbibliotekar Ib Magnussen, diverse forbundsformænd, Henning Carlsen, Eva Hemmer Hansen, Peter Ronild mfl.. Peter Ronild traf jeg senere i Grønland, hvor vi kom til at bo flere dage sammen på gæstehjemmet i Egedesminde.

Vi lavede flere aktioner med betydelig effekt. Havnearbejderne i Århus nægtede losning af sydafrikansk frugt. Det gav stor presseomtale, og de fik naturligvis en bod. Vi havde lovet dem at betale den forventede bod og afleverede en check med beløbet under pressens bevågenhed.

På falderebet i København var jeg med til at starte Den danske Algierkomite. Her traf jeg så igen Jørgen E. Petersen, journalist på Demokraten og særdeles aktiv i denne komité. I Århus samlede vi ret mange penge sammen, der gik til nogle ambulancer, men vist også til våben. Jeg oplevede problemet med mine manglende franskkundskaber.

Min kone Ellen blev meget aktiv i Amnesty i Århus. Også de samlede mange penge sammen. Et større beløb blev sendt til Rhodesia / Zimbabwe til en socialist, en demokratisk frihedskæmpende folkehelt. Han navn var Robert Mugabe! fortalte Ellen mig i 2013 med et lille resigneret smil.

I årene fra 1959 til 1962 deltog jeg som repræsentant for *DUF* i en del arrangementer i de nordiske lande. Blandt andet flere gange på kursus på Utøya i Norge og Tanhuvaara (Gymnastikinstituttet ved Nyslott og slottet Olofsborg) i Finland. Men også et europæisk sparekasmøde i Bruxelles og NATO-møder i Paris og Istanbul, tog jeg mig tid til.

Fra Vartov til rækkehus i Holme

Vi forlod Vartov, ikke med glæde, men vi ventede os meget af at komme væk fra Københavns centrum. Inden vi pakkede ned og flyttede, var Ellen og jeg en tur i Århus for at undersøge boligmulighederne. Gennem en af skolens lærere, Hugo Schmidt, der udover at undervise i familieret også var advokat, fandt vi et dejligt rækkehus i Holme på Klintevej, på en stille stikvej lige op til de helt frie Rundhøjarealer, (vejen er siden døbt om). Prisen var 76.000 kr. med en udbetaling på 15.000, og det var muligt for os, for vi kunne låne til udbetalingen af min svigerfar. Det første år var lidt vanskeligt økonomisk, men Ellen styrede vores økonomi, så jeg oplevede det ikke som snærende. Og hurtigt fik vi del i det økonomiske opsving, som fandt sted i Danmark i disse år. Samtidig blev jeg leder af Personalehøjskolens efteruddannelse i Jylland og Fyn af socialinspektører, og det blev et godt supplement til lønnen, som ikke var fyrsteligt, men større end i jobbet som leder af Højskolernes Sekretariat i Vartov.

Privatøkonomien var anstrengt, men jeg tjente efterhånden ganske godt, blandt andet ved de mange ekstrajob, jeg påtog mig. Men vi ændrede ikke ved det system, som var almindeligt fra vores første tid sammen: "jeg stod på hovedet, når jeg kom hjem med ugelønnen". Det betød, at man afleverede ugelønnen – efter at fagforeningskontingentet var betalt – og overlod administrationen til ægtefællen. Det fungerede uden nogen mislyde hele vores ægteskab.

Ellen havde jo besluttet at være hjemme i disse år, mens børnene var små, og nu ventede hun sig med Anders. Hun var dog så småt begyndt at kigge sig om efter et relevant arbejde, men det hang ikke på træerne.

Vores nye bolig var skøn, ikke bare meget bedre end den centralt beliggende lejlighed i Vartov, men miljøet var særdeles rart, gode naboer og meget gode omgivelser ikke mindst for børnene.

Nye venner og kolleger

Vi fik hurtigt nye venner. Ellen gennem Dansk Kvindesamfund og en forældrekreds, som hun var med til at oprette i Holme til oprettelse af en legestue. Vi blev meget gode venner med Birgit Begtrup, leder af Socialpædagogisk Børnehaveseminarium og Ebba Strange, lærer samme sted, forstanderparret Birthe Binger Christiansen på Behandlingsinstitutionen Dalgården i Skåde Bakker, oprettet af Mentalhygiejnisk Forening for Børn og Unge. Socialinspektør Jørgen og Annelise Joensen i Horsens. Ole og Lise i Ørre mellem Herning og Holstebro. Journalisterne Jørgen E. Petersen og Aase Smidt på Demokraten. Kurt og Lis Palsvig, Bråskovgaard, lederen af Mentalhygiejnisk Forening professor Eggert Petersen. Oluf og Lise Lauth på Egmont Højskolen i Hou.

Og jeg gennem Den sociale Højskole: sociallæge Helge Kjems, psykiater Gertrud Schleisner, socialrådgiver Nancy Bratt og Britta Lissner, adskillige socialrådgivere ved Århus kommunes

sociallægeinstitution, Høyer og hans kone fra arbejdsformidlingen i Århus, sociologen Jan Stehouwer, forstander Asger og Grethe Hansen, statsungdomshjemmet Bøgholt, lektor og offentlig anklager (senere professor) Erik Christensen fra Århus universitet. Og socialrådgiver/lektor ved DSH Knud Lønstrup og hans kone Ruth.

Robert Watt Boolsen, som var rektor på Den sociale Højskole i København, var altså den egentlige rektor og jeg afdelingsleder af århuskolen. Watt Boolsen tog i begyndelsen denne fordeling meget højtidelig. Han kom rejsende de første måneder en dag hver uge, men det ændrede sig. Dels havde han nok at se til på københavnerskolen, dels blev han vel også klar over, at jeg godt kunne finde ud af det. Og at jeg godt kunne være loyal, selv om jeg kørte mit eget løb.

Opbygning af skole, praktik og uddannelse

Skolens fysiske rammer var beskedne. Halvdelen af en gammel tyskerbarak ved Teknologisk Institut på Marselis Boulevard var det hele: to undervisningslokaler, to kontorer (det ene mit: ca. 6 m² – klos op ad et lille toilet), en opholdsstue og et lille køkken.

Opnormeringen af afdelingslederstillingen var foretaget i forbindelse med beslutningen om at reformere uddannelsen kraftig. Uddannelsen blev forlænget med et halvt år og så blev faget Teori og metode i praktisk socialt arbejde - oprettet. Samtidig skulle praktikken styrkes blandt andet ved, at de studerendes vejledere på praktikstederne skulle uddannes, så der kunne blive sammenhæng mellem den teoretiske undervisning og vejledningen på praktikstederne. Der var ansat socialrådgivere i Jylland og på Fyn, men ikke ret mange og næsten alene i Mødrehjælpen, Fængselsvæsenet og på de største hospitaler. Blandt socialrådgiverne var der stor interesse for at få gjort praktikken bedre, men der var ringe forståelse hos praktikstedernes ledelser. Kulturen var de fleste steder, at praktikanter slet og ret var billig arbejdskraft.

Birgit Krabbenhøft udgjorde med ansættelse på trekvart tid kontoret, så jeg måtte også tage mig af noget kontorarbejde. Det blev ikke til så meget, for jeg kørte Jylland og Fyn tyndt for at lave nye aftaler med de gamle praktiksteder og aftaler med nye, ikke mindst i de større kommuner, som jeg kom i forbindelse med via Forvaltningshøjskolens kurser. Jeg tror aldrig, jeg har drukket så megen kaffe og røget så mange halv våde cigarer.

Jeg havde ingen forudsætninger for at skabe form og indhold til det nye metodikfag. Vi havde fået penge til en halv lærerstilling, men hvem kunne bestride en sådan stilling? Jeg tror, det var gennem socialrådgiver Grethe Sørensen, der underviste i metodik på københavnerskolen, at jeg kom i forbindelse med Britta Lissner, som var ansat på Montebello i Helsingør. Men det var jo kun en halv stilling, så det var heldigt, at jeg kunne lave en aftale med sociallæge Helge Kjems på Sociallægeinstitutionen ved Århus Kommunes socialforvaltning, om at de ville ansæt-

Fotos fra studietur med hold 6 til Göteborg.

te hende i den anden halve stilling – og det accepterede Britta også, da Sociallægeinstitutionen havde et meget godt renommé. Arrangementet var en gevinst for os, men de blev sandelig heller ikke snydt.

Britta var uddannet året efter mig, Hun havde fået en uddannelse efterfølgende i case work i USA og havde arbejdet i Berlin og ved Quäkerhilfe i Wien med flygtninge fra Ungarn.

Til Århus havde jeg medbragt enkelte udenlandske kontakter/stipendiater, som jeg var en slags tutor for, og med Brittass udenlandske forbindelser og mit engagement i community organisation (William Bill Wilsnack) var spiren til en international dimension lagt på den lille afdeling i Århus. Hvilket blandt meget andet betød praktiksteder på nogle af de førende psykiatriske afdelinger i Storbritannien (f.eks. hos Maxwell Jones på Henderson hospital i London). Året før havde jeg arrangeret et studiebesøg for en klasse til Göteborg. Det fik jeg en næse for af Watt Boolsen. Studiebesøg var ikke praksis i Watt Boolsen verden.

Vi rådede kun over nogle små undervisningslokaler, men skolens placering i Teknologparken betød, at vi kunne benytte deres kantine og leje os ind i deres foredragssal.

Foredragsrækker med forskere fra Socialforskningsinstituttet

Vi begyndte at arrangere foredragsrækker om vinteren med blandt andet forskere fra Socialforskningsinstituttet. Jeg var blevet klar over, at instituttet gerne ville præsentere deres rapporter i det jyske for større kredse, og jeg var interesseret i at kunne inddrage SFI som undervisere for skolens elever. Altså få dem til Jylland og slå flere fluer med enkelte smæk. Det blev en enorm succes, og det forhold, at vi åbnede os overfor andre end socialrådgivere betød, at den noget forbeholdne attitude, som ikke mindst den kommunale verden havde overfor socialrådgivere og uddannelsen, svandt.

Foredrag om religiøse vækkelser og bevægelser i Danmark

På grunduddannelsen indførte vi foredragsrækker som supplement til den daglige undervisning. Jeg ville gerne have mere liv på skolen og syntes de studerende havde megen lidt nutidig historisk viden. Derfor arrangerede jeg en serie foredrag om perioden 1910, 1920, 1930 osv. med foredragsholdere, som selv havde oplevet perioden politisk, kulturelt, fagforeningsmæssigt, kunstnerisk, film osv.

Socialrådgivere møder ofte borgere, der er med i religiøse sekter. Derfor en serie foredrag under overskriften: Religiøse vækkelser og bevægelser i Danmark, med repræsentanter fra de forskellige religiøse samfund som talere.

Jeg tror, den slags var med til at give grunduddannelsen et løft, og så var det sjovt at lave. Disse år blev meget præget af, at jeg syntes det godt måtte være morsomt at gå på arbejde.

Kun fantasien kunne sætte grænser

Jeg havde selv prøvet at gøre arbejdet med det obligatoriske speciale til en lille oplevelse. Jeg oplevede, at mange af eleverne kæmpede drøjt med deres speciale, og lovede sig selv aldrig mere at begive sig ud i et større skrivearbejde. Og når de så havde gjort det færdigt, så var der ikke mere. Jeg indførte derfor muligheden for at den studerende kunne fremlægge sit speciale helt efter eget hoved. De kunne fremlægge det traditionelt, men de kunne for eksempel også fremlægge det på den institution, de havde skrevet om, i overværelse af denne institutions medarbejdere (og pågældendes praktiklærer), eller dramatisere fremlæggelsen. Kun fantasien kunne sætte grænser.

Flere gange bevilgede jeg en bus til en anden by med efterfølgende middag på vej hjem, (det sidste dog for deltagernes egen regning). Det blev til nogle meget rige oplevelser. F. eks. hentede eleverne mig sammen med specialets lærer og censor en morgen med morgensang ved københavnerbåden, og så tog vi af sted til Herning.

På melodien: Han skal i glas og ramme
"Der har vi farmand, så morgenfrisk
snoer sig ud af mængden som en fisk
følg med os, vi skilles ej mer
åh ja – kom med os
åh ja – følg med os
åh ja – smil med os
du er jo engang blev'n vor boss"

Det blev en spændende aflevering af et speciale under overværelse af deres praktikvejleder, medarbejdere fra Arbejdsanvisningen i Herning og revalideringscenteret i Holstebro/Herning og Herning kommune. Og så stoppede vi op på en kro på vej hjem og fik aftensmad med masser af sange, heraf nogle produceret til lejligheden.

Den studerende kunne fremlægge sit speciale helt efter eget hoved.

Jeg havde naturligvis den store fordel, at jeg var på alder med mange af eleverne. Ja, jeg var faktisk yngre end flere af dem. Og en yderligere fordel var, at Ellen levede meget med i skolens liv. Vi kom sammen med mange af skolens lærere, og mange af eleverne kom i vores hjem og passede børnene. Lærermøder blev ofte holdt hjemme hos os.

Nogle gange tog vi i bus til Ålborg for at gå i teatret. Jeg husker blandt andet Bert Brechts: Den kaukasiske kridtcirkel. Men det var naturligvis ikke på skolens regning.

Bedre lokaler og nye kollegier

Vi ledte efter bedre og større lokaler, blandt andet fordi vi havde fået besked om at optage dobbelt så mange elever som hidtil. Det ville sige, at i stedet for 24 årligt skulle vi optage 48. Vi fandt lokaler i Nørre Allé + Thunøgade. Det var ikke ideelt, men bedre og kun tænkt som en overgangsordning.

Socialdirektør Orla Jensen, der var medlem af skolens bestyrelse, kæmpede bravt for at få Socialministeriets tilslutning til bedre lokaleforhold.

Også dengang havde eleverne svært ved at finde bolig under studierne. Jeg havde været med i De Unge Boligaktion (DUB) i København, hvorfor det var naturligt at oprette tilsvarende i Århus med en grundstamme af socialrådgiverstuderende. Da de studerende hyppigt i løbet af studiet måtte forlade Århus for at være i praktik et andet sted, og DUB derfor kom til at mangle kontinuitet, bad de unge mig være formand. Jeg havde ellers fungeret som en slags sekretær

Samtidig med at skolen fik oprettet et halvtids lektorat til Britta Lissner, fik vi bevilget en hel fuldmægtigstilling. Dels til undervisning i institutionslære, dels til at begynde en opbygning af et socialt bibliotek og til forefaldende arbejde. Denne stilling blev besat med socialrådgiver

Knud Lønstrup. Jeg husker ikke hvornår, og i det hele husker jeg meget lidt om Knud Lønstrup's arbejdsfunktioner, udover at vi havde et rart og konfliktløst samarbejde.

Da vi rejste til Grønland, fik han vores bil på betingelse af, at jeg ikke hørte mere om den. Kunne han få den nyindregistreret, og få den til at køre længe var det ok, brød den sammen dagen efter, så kunne han ikke gøre vrøvl. Han kunne overveje at give mig en flaske whisky, om det viste sig, at den var bedre, end jeg troede. Jeg fik aldrig en flaske.

Fantastisk engageret gruppe af undervisere

Skolen havde en fantastisk engageret gruppe af undervisere. Bortset fra Britta Lissner, der var halvtidsansat til at udvikle og varetage undervisningen i metodik (teori og metode i socialt arbejde), var alle timelønnede.

Hun fik tilrettelagt et samarbejde med socialrådgiver og psykoanalytiker Nancy Bratt, og de kom da også til at danne parløb i undervisningen. Deres undervisning var enestående. Eleverne elskede dem. Jeg tør godt sige, at bedre undervisning i faget teori og metode fandtes ikke i Danmark.

Underviserne kom i stort omfang fra praksis: advokat Hugo Smidt, fuldmægtig i Arbejdsformidlingen, Høyer og arbejdsformidlingschef Emmerich Hansen, forretningsfører Rambøll fra Sygekassen Århus, socialinspektører, socialrådgivere, psykiatere (Gertrud Schleisner), sociallæge Helge Kjems, offentlig anklager Erik Christensen (senere politimester i Århus), sociolog Jan Stehouwer, dommerfuldmægtig Tidemann m.fl. De kunne hele tiden holde lovtekster og politiske intentioner op i forhold til den praktiske verden.

Festforelæsning og bureaukratisk efterspil

Jeg indførte, at undervisningsåret skulle begynde med en slags festforelæsning. Den første gang, den 1. september 1964, havde jeg fået ombudsmand Stephan Hurwitz til at komme og tale om ombudsmandsinstitutionen under titlen *Ombudsmandens kontrol med administrationen*. Det var noget af et kup, og det vakte også stor forhåndsinteresse. Rektor Watt Boolsen kom fra København, alle skolens lærere og mange praktiksteder ville overvære det, og folk fra den kommunale administration og pressen deltog også. Vi havde lejet KFUM's festsal. Hurwitz var en gammel mand præget af Parkinsons sygdom, så vi havde lejet et værelse til ham, så han kunne få en lur på byens fineste hotel - Hotel Royal - hvor vi også havde inviteret en lille kreds til en frokost før festforelæsningen. Alle glædede sig. Jeg bad Hurwitz bestemme frokosten. Han ville gerne have en stegt sild med et stykke rugbrød og dertil en lys pilsner. Og sådan blev det.

De øvrige deltagere blev lidt lange i ansigtet.

Der stod gny om dette foredrag længe efter. Måske også fordi skolen hidtil havde levet meget stille, og nu begyndte at være fremme i skoene.

Flere år efter fik denne frokost et efterspil. Rigsrevisionen havde foretaget en såkaldt krydsrevision af en masse bilag. De havde fundet en rejseafregning fra Watt Boolsen og sammenholdt den med frokosten på Hotel Royal. Jeg havde pligtskyldigt skrevet navne på deltagerne i frokosten på bilagets bagside. Revisionen kunne se, at Watt Boolsen havde spist på det offentlige regning, men han havde ikke fratrasket frokosten på sin rejseafregning.

Jeg husker ikke beløbets størrelse, men det har været mellem 10 og 15 kr. Socialministeriet fremsendte rigsrevisionens skrivelse og bad mig forklare, hvordan det kunne være gået til.

Jeg svarede, at jeg intet kendskab havde til Watt Boolsens rejseafregning, at alt regnskab fra Århusafdelingen blev ført i københavnerskolens bogholderi, at Watt Boolsen havde været min chef og i øvrigt var fratrådt skolen i København og nu var direktør for Forsvarets Velfærdstjeneste.

Få dage senere bliver jeg ringet op af selveste departementschef Finn Nielsen. Jeg forklarede igen sammenhængen, men han fastholdt, at jeg skulle beklage sagen og meddele, at jeg havde sørget for, at lignende ikke ville kunne finde sted igen. Jeg svarer, at det ville være usandt, da jeg absolut ikke havde nogen indflydelse på administrationsvejene på skolen i København. Departementschefen meddelte brysk, at jeg straks skulle gøre, som han sagde. Hvortil jeg spagt svarede, at det gør jeg så, men det vil jo ikke være sandt. Finn Nielsen: "Det er ligegyldigt. Gør det nu!"

Og det gjorde jeg så, men skrev samtalen ned.

Jeg har senere tænkt på, at denne departementschef havde været landshøvding i Grønland i et år. Man udsatte grønlænderne for meget!

Familieliv, arbejdsliv og venneliv

Og så ventede Ellen sig med Anders. Vi glædede os, men Ellen var arbejds-mæssigt noget belastet. Børnene var meget krævende, og jeg flintrede rundt og havde det morsomt, mens Ellen måtte blive derhjemme. Naturligvis havde vi børnepasning (fortrinsvis Birgit Begtrup's børn), men dagligdagen hvilede på hende.

Hun havde fået sig et job i Danmarks Radio. Jørgen E. Petersen havde en ugentlig radioudsendelse: "Udenrigspolitisk Hvem Hvad Hvor" med et par "almindelige mennesker" som spørgere (Ellen var den ene) og en række faste eksperter: Erling Bjøl, Erik Reske-Nielsen, Jørgen Dollerup og Jørgen E. Petersen. Som jeg husker det, eksisterede denne udsendelse i flere år, og Ellen var glad for den, omend hun fandt Erling Bjøl en kende højkrøvet.

Den 4.maj 1962 havde vi besøg af Aase Schmidt og Jørgen E. Petersen. Marie og Christian havde jeg været i København med og sat i pleje hos Ellens mor.

Nu var der tre børn at tage vare på. Hvor Christian de første måneder i Vartov var ved at tage livet af os på grund af en pinagtig kolik, var Anders mere stilfærdig og blev da også meget beundret af sine større søskende. Ellen åbnede hjemmet og haven på Klintevej for kvarterets børn. Haven havde vi anlagt børnevenligt i modsætning til de andre huse på den lille vej. Så haven – så beskeden den end var – var altid fyldt sommer som vinter. Herudover arrangerede Ellen i dårligt vejr meget inden døre f.eks. handskedukketeater. Ellen banede vejen for kontakten i den lille bebyggelse. De fleste huse var beboet af børnefamilier med jævnaldrende voksne og hjemmegående kvinder.

Ellen havde længe været inspireret af Dansk Kvindesamfund arbejdet for mere børnepasning af det offentlige, men også med at finde alternativer hertil. I Holme kirkes menighedshus havde der i nogen tid været arrangeret nogle eftermiddage med børnepasning – en legestue. Pastor Pilgaard havde inspireret Ellen til at prøve at få etableret en legestue i det store bygningskompleks Rundhøjparken, som var under opførelse klos op ad vores baghave. Det lykkedes, og

Marie og Christian kom til at nyde godt af Ellens arbejde. Lise Hermansen tog over, da vi rejste til Grønland.

I samme bebyggelse opførte Holme kommune en skole, Rundhøjskolen, hvor Marie og Christian kom til at gå.

Det var formentlig Ellens kontakt med pastor Pilgaard, som blev bestemmende for, at Anders blev døbt i Holme Kirke.

Ellen og jeg har siden drøftet dette, men vi måtte erkende, at vi ikke kunne huske de nærmere omstændigheder. Ellen var fortsat ambivalent mht. dåb, men når nu de andre var døbt, så måtte vi hellere gøre det samme for Anders' vedkommende. Konfirmationen måtte i alle tilfælde senere blive deres egen beslutning.

Vi tog forholdsvis ofte til København. Vi ville gerne besøge bedsteforældrene, og de ville gerne følge med i børnenes opvækst. Vi var lykkelige over den kærlighed, der blev vist af bedsteforældrene overfor børnene.

Ellens forældre – specielt mormor, alene eller sammen med morfar, besøgte os tit i Århus. Min mor kom også, men min fars helbred var skrøbeligt, så han kom kun nogle få gange. Han skrantede længe, og ville helst være hjemme.

Det var noget jeg aldrig kom til at forstå: At han i sit forsikringsarbejde var vant til at tænke i millioner, men aldrig kom til at forstå den økonomiske sammenhæng i sit privatliv, som f.eks. at optage et beskedent lån i huset. Hvis der var det mindste forbehold fra banken side, så afstod han.

Turene til København fra Århus var ingen sag nu, hvor vi havde en stor stationcar. Men også den gang skulle vi tænke på driftsudgifterne. Bilen havde vi allerede anskaffet os i København og Ellen taget kørekort. I København var vi lidt afventende, fordi det – også dengang – var svært med parkeringsmuligheder. Vi fik en plads ved klokkestablen i Grønnegården. I Århus, hvor vi fik en god garage i tilknytning til huset, var der jo ikke problemer. Udover at jeg skulle bruge bilen til praktikbesøg, gav den også mulighed for længere søndagsudflugter i Jylland. Og f.eks. lån af Birgit Begtrupps sommerhus ved Varde. Søndagsudflugterne begrænsede sig ellers mest til den nærmeste omegn: Vennelystparken, Marselisborg, Moesgård, Den Gamle By, Zoologisk have og strandene i Århus bugten osv. Ikke mindst havde vi glæde af turene til Ørre (mellem Holstebro og Herning) hvor Ole og Lise havde bygget hus. Her hentede vi i mange år juletræ i deres lille plantage. Ole og Lise fik efterhånden tre børn: Anders, Anne Sofie og Camilla.

Ungdomskollegiet "Solbakken"

I denne periode kom jeg i forbindelse (måske gennem Oluf Lauth) med de unge på ungdomskollegiet "Solbakken" (for svært fysisk handicappede) og Landsforeningen af Vanføres Ungdomsklub. Jeg havde en vinter været studiekredsleder i ungdomsklubben, der havde til huse på Solbakken, og vi var der blevet enige om, at vi ville lave en pjece, *Deres Århus*, som skulle beskrive fysisk handicappedes adgangsmuligheder til teatre, biografer, offentlige kontorer, svømmehal, forretninger, speciallæger osv. Efter paradigme fra lignende brochure i København, men denne pjece skulle laves af de unge selv. De skulle selv tage rundt og notere mulighederne for en kørestol at komme ind – trapper osv. Naturligvis måtte vi have praktiske hjælpere til at bistå de unge med at komme rundt i hele Århus, og redaktionelt havde de også

behov for hjælp. Jeg havde fortalt Ulla Terkelsen om de unges initiativ. Hun var journalistelev på Demokraten og bad om lov til at være med. Det blev i 1966 til en fin pjece med forord af rådmand Robert Svane Hansen, og som udover at informere om forholdene også betød, at der kom megen fokus på emnet tilgængelighed. Jeg tør godt sige, at pjecen var årsag til, at der blev meget travlt i Århus og omegns kommuner og hos private f.eks. speciallæger med at ændre på trapper mv.

Vi havde flere møder hjemme hos os. Jeg tror, det var første gang, Marie og Christian oplevede så handicappede mennesker. Ellen havde naturligvis forberedt dem og fortalt dem, at uanset hvor mærkelige de så ud, så skulle de ikke kommentere, men bare lade som ingenting. Det gik fint, men Marie gjorde nu store øjne, da en dværg med skæg kom rullende og en ung meget tynd kvinde uden ben blev båret ind. Allerede næste gang foregik det aldeles ubemærket.

Egmont Højskolen

Børnene havde dog oplevet svært handicappede, når vi besøgte Oluf og Lise Lauth på Egmont Højskolen, hvilket vi gjorde ret tit. Dels var de blevet vores venner, dels var der en periode, hvor Oluf ønskede, at jeg blev ansat på skolen og blev en slags medforstander. Det overvejede vi længe, og spurgte Roar Skovmand til råds. Han frarådede det, og hans begrundelse var, at Oluf kunne være en meget vanskelig leder, og at det ville blive meget svært at være medforstander, men alligevel underordnet. Vi fulgte hans råd, og sagde nej tak. Jeg tror hans råd var meget rigtigt. En ansættelse på en højskole, havde ellers løst Ellens arbejdsproblem. Ellen var også meget betænkelig – vi kendte jo til højskolelæreres arbejdsbetingelser, når de boede på skolerne. De havde aldrig fri. Vi havde allerede, mens vi boede i Vartov, erfaret, hvad det ville sige at bo og arbejde på samme sted. Og vi havde i øvrigt også tidligere overvejet højskolegerningen, da Johannes og Jytte Engberg ville have os til Båring Højskole. Vi bevarede venskabet med Oluf og Lise til hans død. Jeg mødtes mange gange senere med Lise, hvor hun var flyttet tilbage til Hov fra Lighedsgården i Skive.

Under et besøg hos Oluf og Lise i slutningen af 50'erne råbte Christian pludselig med forargelse: "Pas dog på mand, du er ved at køre katten ned med din gyngestol!" Christians råb var for Oluf det bedste udtryk for normal omgang med handicappede.

Hans søn Ole overtog forstanderstillingen på Egmont Højskolen efter Oluf.

Moralprædiken om familieplanlægning

Når nye hold begyndte på Den sociale Højskole, holdt jeg i flere år en moralprædiken. Der var ikke mødepligt, men alligevel. Og så henstillede jeg til eleverne at integrere familieplanlægning i deres overvejelser om børn. Graviditet var enormt upraktisk, for det indskrænkede de kvindelige elevers praktikplaceringer. Vi kunne f.eks. ikke sende gravide studerende i praktik i fængslerne, ungdomsinstitutioner eller åndssvageforsorgen, hvor der var risiko for vold. En uges tid efter kom en af de kvindelige elever og meddelte, at hun desværre var gravid. Jeg beklagede det, men vi måtte jo prøve at finde ud af det. En time senere kom en ny studerende, hun var også blevet gravid, og så havde jeg lidt svært ved at beherske mig. Helt galt blev det, da en tredje dukkede op, og også meddelte om lykkelige omstændigheder. Hun kunne imidlertid ikke holde masken og afslørede, at holdet sad nede i opholdsstuen og jublende modtog beretningerne om min reaktion.

De havde købt en kasse øl, og jeg blev inviteret til at deltage i fortæringen af den. Eleverne påpegede, at det da var godt, at deres graviditetshistorier havde været en joke, for havde de været sande, havde det været passende, om jeg havde ønsket dem tillykke med deres lykkelige omstændigheder. Det havde de meget ret i.

Jeg mindes ellers ikke, der blev drukket meget på skolen, men det skete da ved fester og særlige lejligheder.

Socialrådgivere på besøg på skolen

Det var blevet almindeligt, at socialrådgivere på deres færd i Jylland dukkede op på skolen for at få en snak. Dengang var det almindeligt at socialrådgivere flakkede rundt for at se til prøveløsladte eller klienter, der boede under særlige forhold. Således kom Henning Vestergaard Poulsen (min forgænger) en dag. Han var nu ansat ved Arbejdsanstalten i Sdr. Omme. Jeg spurgte friskfyragtig: Hvordan går det? Nåh, han vidste ikke rigtig. Det er det sædvanlige, reagerede jeg: Folk klager og jamrer over al ting. Vestergaard Poulsen: Det var altså sådan, at hans kone var død dagen før. Jeg havde trådt godt og grundigt i spinaten og vidste ikke hvorledes, jeg skulle komme ud af fadæsen. Men så kom heldigvis Svend Heden Andersen fra Ungdomsfængslet Søbysøgård på Fyn ind ad døren, nu kunne vi snakke om noget andet. "Svend: Har du set noget til XX for nylig?" Vestergaard Poulsen: "Han hængte sig i sidste uge." Vi blev herefter enige om, at vi ikke duede til at snakke, men vi kunne da drikke os fulde. Jeg foreslog, at de bestilte overnatning på Missionshotellet, og at jeg købte øl i rigelige mængder, og at vi blev på skolen, indtil de kunne gå hen på hotellet og sove. Vi sad ikke og skraldgrinede, men smilede dog til hinanden og sagde ikke så meget, men vi drak os stille og roligt en god pind i ørerne.

Spændende elever på skolen

Vi havde spændende elever på skolen. Det var dengang, at "manden bag ploven" med kun meget beskeden skoleuddannelse, havde en chance for at blive optaget. Det var bestemt ikke de ringeste og ofte nogle personligheder.

Til gengæld var der mere farveløse elever, der havde alle de formelle papirer i orden. Der opstod til tider meget spændende diskussioner mellem disse yderpunkter. Som da tidligere jord- og betonarbejder Christian Bundgaard diskuterede meget længe med en gruppe om erhvervsuddannelser, og afsluttede med: "Kender I forskellen på kote 4 og 5?" Det gjorde de ikke. "I er ikke engang i stand til at få lort til at løbe nedad". Han blev senere en dygtig forstander for en af kriminalforsorgens åbne anstalter Skejby Ungdomspension og medlem af Folketinget for Venstresocialisterne.

Samarbejde med andre undervisningsinstitutioner

Visionerne fejlede ikke noget, og beskedenhed plagede os ikke. Vi arbejdede hen imod en dansk udgave af London School of Economics – ja det mente vi faktisk! For lige som den ville vi gerne gabe over forskellige områder af samfundsuddannelserne. Både have en solid bred samfundsuddannelse og en teoretisk terapeutisk uddannelse. Og så selvfølgelig være førende og forskende. Så langt kom jeg imidlertid ikke.

Bl.a. med Arkitektskolen om sociale aspekter i byplanlægning, med Socialpædagogisk Seminarium om børne- og ungdomsinstitutioner og Journalisthøjskolen om pressens behandling af socialt stof, tavshedspligt osv. Flere af lærerne på Arkitektskolen kom jeg en del år senere til at arbejde sammen med om etablering af bofællesskaber for fysisk og psykisk handicappede.

Birgit Begtrup var forstander for Socialpædagogisk Seminarium og Ebba Strange lærer samme sted – og i øvrigt lidt med i De unges Boligaktion.

Pga. fordobling af elevtallet fra 24 til 48 årlig måtte vi i en kort periode supplere lokalerne i Teknologiparken med festsalen i nogle pensionistboliger på den anden side af Boulevarden. Det havde sin charme og medførte, at de studerende lavede en række arrangementer for beboerne, som jo havde manglet deres festsal i en periode.

Som tidligere fortalt fandt vi lokaler i Nørre Allé + Thunøgade. Jeg havde besværet mig over lokalerne og kontorchef Asger Friis, Socialministeriet, kom da også på besøg. Da han besøgte det ene undervisningslokale, der lå oven på et garage anlæg med adgang ad en stejl køkkentrappe, faldt han det sidste stykke. Jeg stod på øverste trin, og han kikkede op på mig fra sin liggende stilling: "Ja Ja, du behøver ikke at skubbe, jeg kan godt se, det ikke duer."

Og der blev givet tilsagn, men der kom først rigtig gang i sagen, da Socialministeriet opdagede, at Undervisningsministeriets kollegiekontor (kontorchef Vagn Jensen) havde bevilget opførelsen af et kollegium på nabogrunden.

DSH Århus måtte en overgang supplere sine lokaler med festsalen i nogle pensionistboliger. Det medførte, at de studerende lavede en række arrangementer for beboerne.

Jeg havde forhandlet med Vagn Jensen, som jeg kendte fra De Unges Boligaktion, og jeg havde fået tilsagn om økonomisk støtte til byggeriet fra Vanførefonden efter forhandlinger med formanden for Samfundet og Hjemmet for Vanføre, Frederik Knudsen. Kollegielovgivningens krav om eget indskud blev altså opfyldt, ligesom jeg havde forhandlet med Boligselskabet om kollegiets drift og udlejning. Kollegiet blev opført handicapvenligt efter Vanførefondens forskrifter og skulle ikke alene være for socialrådgiverstuderende, men for alle, der skulle uddannes i Århus – studenter, lærlinge og naturligvis handicappede. Jeg ved ikke om koblingen til Danmarks sociale Højskole nogensinde blev benyttet, i hvert fald var der ingen kontakt, har Ole Hermansen fortalt mig. Og han syntes vist i øvrigt også, det var en lidt tåbelig idé.

De Unges Boligaktion (DUB)

Også dengang havde eleverne svært ved at finde bolig under studierne. Jeg havde været i forbindelse med i De Unges Boligaktion (DUB) i København, hvorfor det var naturligt at oprette tilsvarende i Århus med en grundstamme af socialrådgiverstuderende. Formanden for DUB var Henning Hermansen, og næstformand var lægestuderende og formand for Danske Studerendes Fællesråd, Ole Lisse. Henning var et af disse mennesker, som dels er besat af den hellige glød, dels engagerer sig i alt med bare den mindste antydning af hovedemnet. En pestilens for ministerier og forvaltninger, som samtidig ikke kan lade være med at involvere sig med ham. Ikke fordi man kan lide ham, men fordi det betaler sig. Og fordi hans evne til at skabe presseomtale for sine projekter kastede lidt af til dem også. Og så var han charmerende fræk: Det gamle bibliotek i Stefansgade på Nørrebro havde stået tomt i nogen tid. Henning Hermansen henvendte sig til borgmester Edel Saunte, men nej, DUB måtte ikke benytte bygningen til nød-kollegie. Han blev imidlertid ved med at mase på, til han korporligt blev smidt ud.

Det stoppede ham ikke, og til sidst gav Edel Saunte sig. Jeg var med til indvielsen, hvor Edel Saunte navngav kollegiet: Edelsgave! Helt så ironisk var navngivningen ikke af et nødkollegie i Randersgade på Østerbro. Henning Hermansen havde fundet på, at kollegiet skulle hedde: "Alfredlund", så skolens lærere kunne blive mindet om mig, når de gik forbi på vej til Den sociale Skole. Jeg foretog indvielsen i overværelse af kollegianerne og DUB-folkene. Jeg knækkede en øl, så den kunne byttes.

Det var specielt i årene 1963/64, jeg var meget aktiv med kollegiesagen. DUB eksisterer ikke mere, og jeg tabte forbindelsen til Henning Hermansen i begyndelsen af 70'erne. Jeg aner ikke, hvor han blev af. Det sidste jeg hørte om ham var, at han oprettede en ulands-NGO Trade not aids. Måske er han død, eller også fik han viklet sig ind i uoverskuelige økonomiske konstruktioner.

DUB, Århus levede imidlertid; bl.a. fordi vi kom i gang med opførelsen af et antal værelser på Rundhøjarealerne.

Forsøg på demokratisering af kollegier

I juni 1963 udtalte jeg til Demokraten, at kollegierne burde demokratiseres og henviste til 4.maj-kollegierne, (hvor jeg i øvrigt selv havde boet, da jeg var i praktik i Århus i 50'erne), der havde en helt anden blanding af forskellige samfundsgrupper. Hvorfor skal læringe bo på et hjem og ingeniører på et andet? Det får journalisten til at spørge: "Kunne De tænke Dem en lærling og ingeniørstuderende placeret sammen på et kollegium?"

"Ja, hvorfor ikke?" Svarede jeg. "Andre har ganske vist udmalet de problemer, det kan skabe at have en snavset smedelærling ved siden af en teolog, men mit svar er, at ingen har sagt, at skabelsen af et fuldgældigt demokrati vil være nemt. Der vil opstå problemer, men derfor er der jo ingen grund til på forhånd at vige tilbage for disse problemer."

Vi havde sågar en undersøgelse af problemernes omfang i Århus på de undervisningsinstitutioner, som ikke sorterede under universitetets boligfond.

Jeg forlod arbejdet med opførelsen af kollegier, da vi rejste til Grønland i 1966. I mange år hang skiltet Alfredlund over døren til kollegiet i Randersgade; også da jeg i 1973 optrådte som rektor på Danmarks sociale Højskole. Da jeg var i Grønland, sendte jeg hvert år en rensdyrkølle til dem, og jeg blev da også i en del år inviteret til et eller andet, men det er naturligvis glemt ud. Nu er skiltet væk, mon ikke det er nedlagt. Der er nok heller ikke længere nogen, der ved, hvem Alfred er!

Da de studerende hyppigt i løbet af studiet måtte forlade Århus for at være i praktik et andet sted, bad de unge mig fungere som formand for DUB Århus.

DUB Århus lavede forskellige events og truede med besættelse af boliger, der stod tomme. Herunder et større kompleks, som var tomt med henblik på opførelsen af et nyt Mejerikontor lige op til Rådhuset. Borgmester Bernhard Jensen bad mig komme til møde og fortælle om sagen. Han var enig i, at det var uforskammet, at Mejerikontoret havde fået sat lejerne ud, når de ikke var klar til at gå i gang med byggeriet. Han tilbød at gå foran i en demonstration, men bad os om at undlade besættelse.

Vi besatte ikke byggeriet, men det havde også mere været en provokation.

Børnehjem til nødkollegium

Og straks efter kontaktede den sociale rådmand Robert Svane Hansen os og tilbød os midlertidigt Christian d. IX's børnehjem i Finsensgade til nødkollegium. Det modtog vi, og det fungerede i flere år, indtil det blev revet ned og gav plads til et børneforsorgsseminarium.

Indvielsen af nødkollegiet blev meget festlig med deltagelse af rådmanden Svane Hansen, arkitekt C.F. Møller og forstander for Bøgholt ungdomshjem (senere rektor for seminariet) Asger Hansen og naturligvis beboerne på nødkollegiet. Vi fik andesteg – noget sej, men det var også ænder fra Universitetsparken, stegt i kasseroller!

Jeg deltog i et par år i en masse resultatløse forhandlinger med universitetets og Studenterrådets kollegieselskab. Formanden for Boligfonden, professor Herborg Nielsen, og jeg diskuterede kollegiepolitikken offentligt. De ville ikke give afkald på deres monopol og give andre end studenter adgang til kollegierne. Men jeg fik ministeriet (Byggeadministrationen for de højere læreanstalter) til at fastslå, "at angående betegnelsen "unge under uddannelse" bemærkes, at man ved dette udtryk sædvanligvis forstår alle unge, der i fortsættelse af skolegang søger yderligere uddannelse".

Rundhøjkollegiet og Højbjerg Andelsboligforening

Da jeg ikke kunne komme videre med Herborg Nielsen, forhandlede jeg med kontorchef Vagn Jensen og fik en kvote til et kollegiebyggeri. Det blev til Rundhøjkollegiet med Erik Fynne, formand for Højbjerg Andelsboligforening, som formand.

Der blev holdt et møde om Ravnsbjergkollegiet i januar 1966 med deltagelse af formanden og forretningsføreren for Boligselskabet Ringgården, formanden for Studenterrådet Palle Schelde Andersen, Peter Jørgensen (Peter Blod), MF og professor Herborg Nielsen og mig. Problemet var, at Ravnsbjergkollegiet havde fået afslag, medens Rundhøjkollegiet altså havde fået grønt lys, og nu blev forløbet beskrevet som nepotisme. Jeg meddelte, at jeg intet kendte til Ravnsbjergkollegiet, og at min eneste interesse var at få kollegierne åbnet for alle unge under uddannelse. Ved et tidligere møde med formanden for finansudvalget Peter Jørgensen, Ringgårdens forretningsfører, undervisningsminister K.B. Andersen og mig var Ravnsbjergkollegiet ikke berørt.

Herborg Nielsen var rasende og klagede til ministeren og bebrejdede mig, at jeg havde holdt det hemmeligt. Ministeren afviste ham. Jeg tror ikke, der var nogen direkte sammenhæng, men Vagn Jensen blev kort efter suspenderet og senere afsat. Han var i det hele meget selvstændig og administrerede sit område meget kreativt, men han var blevet en torn i øjet på hele embedsapparatet og den akademiske verden.

Nogen tid senere blev Kollegiefondens vedtægt ændret, så der kom repræsentanter ind i bestyrelsen fra en række andre uddannelsesinstitutioner (herunder Den sociale Højskole og Socialpædagogisk Seminarium) end universitetet.

Indvielsen af Søndervangs Kollegiet ved siden af Den sociale Højskole samt Rundhøjkollegiet fandt sted, mens jeg var i Grønland. Jeg blev ikke inviteret til indvielsen, hvilket undrede mig. Jeg havde ellers prøvet at placere en danmarkstrejse, så det kunne have været muligt.

Kurser for Åndssvageforsorgen

Jeg kommer i disse år til at lede forskellige kurser. Niels Erik Bank-Mikkelsen bad mig lede en kursusrække for Åndssvageforsorgens centerledere. Man havde opfundet en organisation,

hvorefter De Kellerske Anstalter og Østifternes Åndssvageanstalter blev slået sammen og hele forsorgen samlet i forsorgscentre. Hvert center havde en ledelse bestående af en overlæge, en inspektør (primært vedr. økonomi og bygninger), en undervisningsleder og en socialleder.

Problemet for Niels Erik Bank-Mikkelsen var, at de ikke kunne enes, de bekrigede hinanden. Man havde nok lavet en ny organisation, men specielt overlægerne betragtede sig fortsat som ledere. De kunne i øvrigt henvise til lovgivningen, som gav (giver?) lægerne overordnet myndighed overfor de åndssvage mv. Jeg fik helt frie hænder, Åndssvageforsorgen skulle nok betale. Jeg lejede Unge Hjem Højskole i en længere periode og indbød/indkaldte centerledelserne. Der kom ikke ret meget ud af det, men jeg fandt da ud af, hvem der var værd at satse på.

Der var nogle gode inspektører, undervisningsledere og socialchefer, men resten var destruktive og burde fyres! Og så var mange dybt alkoholiserede. Nogen drak pga. uduelighed, andre i fortvivlelse, andre fordi de havde storhedsvanvid og andre i vrede. Jeg havde aldrig været ude for noget så håbløst. Til sidst var der dog noget, de kunne samles om. Nemlig at jeg var idiot! Lægerne omtalte altid sig selv som specialister i oligofreni – så idiot var da ingen rar benævnelse. De blev ikke mere fremkommelige, da jeg udtalte, at oligofreni ikke var et anerkendt speciale. Da jeg senere i 70'erne fik ansvar for et par centerledelser, kunne jeg konstatere, at den fire-hjulede ledelse havde overlevet med al den udygtighed og hovenhed, som jeg havde fundet tidligere.

Niels Erik Bank-Mikkelsen syntes, at jeg havde gjort det godt, og han var indforstået med at stå som lejer af en etage på den nye sociale højskole i Viby.

I det tidlige forår 1966 – faktisk samtidig med at jeg bliver kontaktet af Ministeriet for Grønland – kontakter forsorgsleder Thisted Jensen, Forsorgscenteret i Hald Ege, mig: "Kunne jeg tænke mig ansættelse inden for Statens Åndssvageforsorg?" På det tidspunkt har jeg lidt for meget om ørerne, så vi udskyder det. Thisted Jensen skriver imidlertid meget hurtigt igen til mig i Grønland efter aftale med Bank-Mikkelsen. Nu lufter man en række muligheder: socialleder i Hald Ege efter Thisted Jensen, socialleder med ansættelse på forsorgens hovedkontor eller forstander for personalehøjskolen. Vi aftaler, at jeg sætter mig i forbindelse med ham og Bank-Mikkelsen, når jeg er tilbage i Danmark.

Jeg er efterhånden lidt rundtosset: alle de mange jobtilbud, mens jeg er i gang med noget i Grønland, som også er ved at udvikle sig til noget attraktivt. I sommeren 1966 beslutter jeg mig til at sige fra overfor Thisted og Bank-Mikkelsen.

Åndssvageforsorgen blev på mange måder i mange år alligevel central for mig. Jeg deltog f.eks. i offentlige debatter med Bank-Mikkelsen om opførelsen af institution i Grønland, om Behandlingscenteret i Næstved og Sundbyvang i København og Nordisk Forbund vedr. Psykisk Udviklingshæmning og Landsforeningen LEV. (LEV er en privat landsdækkende organisation for mennesker med udviklingshandicap, pårørende og andre interesserede - dannet i 1952).

Statens Forvaltningshøjskole: Statens og kommunernes administrationskursus udvidede sine aktiviteter i disse år, og jeg var i 1963 blevet ansat som leder af det toårige kursus for socialchefer. Det var uproblematisk og kunne nemt udføres sammen med afdelingslederjobbet, og DSH fik samtidig mange nye værdifulde kommunale kontakter, som vi kunne udnytte i praktik-sammenhæng på DSH, Århus.

1.maj demonstrationerne og Arnold Wesker

Dengang deltog vi altid i 1.maj-demonstrationerne (LO og Arbejdernes Fællesorganisations), men de blev mere og mere udvandet eller øllet. Jeg drøftede problematikken med forskellige inkl. nogle socialdemokratiske politikere i Århus, Holme og Viby. Inspireret af disse samtaler skrev jeg til undervisningsminister K.B. Andersen og foreslog ændring af 1.maj-traditionen til et større kulturarrangement om efteråret, som indledning til vinterens kulturelle og anden oplysningsarbejde. Han bed ikke på, men så havde vi læst om den engelske forfatter og *dramatiker Arnold Weskers* initiativ. Han havde holdt et foredrag på Oxford Universitet om Labours mangel på aktiv kulturpolitik. På det engelske transportarbejderforbunds generalforsamling havde Weskers tanker været behandlet som nr. 42 på dagsorden. Og nu havde vi inviteret ham til Århus. Vi var en kreds omkring AOF, forskellige fagforbundsformænd, Studenterforeningen og en række enkeltpersoner som mig og Tage Hind, lektor på universitet, lektor Johan Fjord Jensen, Jørgen Flindt Petersen (formand for Frit Forum), journalist Jørgen E. Petersen fra Demokraten, Jens Aggerbo, Kunstforeningen m.fl.

Arnold Wesker talte for en meget stor forsamling på Århus Universitet og gennemgik *Center 42's* historie. Han gik tilbage til det kulturelle skred, der fandt sted med opførelsen af John Osbornes "Ung vrede" midt i 50'erne. Osborne blev efterfulgt af en helt række af unge forfattere, der alle havde et socialt sigte med brod mod hele det engelske samfundsliv. De var udgået fra det brede folk, men havde besvær med at få dette folk i tale. Her kom arbejderklassens problemer op på scenen, men blev kun set af det traditionelle borgerlige publikum. På dette punkt var det, at Wesker fik sin ide om at bringe en kontakt i stand på anden måde. Han havde som sagt på Oxford Universitet holdt et foredrag om labourpartiets mangel på en aktiv kulturpolitik. Han opfordrede fagforeningernes kongresser til at tage problemet op og erkende deres ansvar. Radio- og TV-teknikernes forbund tog udfordringen op og skrev et svar, som blev grundlaget for den 42' resolution på den efterfølgende fagforeningskongres på Isle of Man.

I løbet af det næste år blev der gennemført seks fagforeningsfestivaler.

Wesker redegjorde herefter for de angreb og misforståelser, Center 42 havde været ude for. Angreb, der lignede de mange urimelige mistænkliggørelser, som vi bagefter også oplevede, de århusianske planer blev udsat for.

Wesker sluttede (citeret fra Demokratens omtale): "Vi har mødt misforståelser både fra venders og fjenders side. Mange af vore tilhængere havde ventet, at vi ville servere en særlig "arbejder-kunst", men sådan findes ikke. Der er kun god kunst og dårlig kunst, og vi må netop undgå at ende i en sovjetisk socialrealisme. Vore fjender – vi har ubegribeligt mange – anklager os for at være "kulturelle bedstemødre", der vil påtvinge en uvillig og "lykkelig" befolkning en kunst, som den ikke kan forstå. Vi skulle anse os selv for at være "bedre end andre", fordi vi vil bryde barrieren mellem kunst og folk. Man bebrejder os, at vi opkaster os til dommere mellem god og dårlig kunst. Denne anklage er tåbelig. Der kan og skal skelnes, og man kan ikke fornægte kunstneren hans ønske om at dele det, han har skabt, med det folk, han skriver for.

Der kan og skal skelnes mellem det ærlige og det slette. De mænd, vi kalder de store, har alle været sådanne, som anså visse værdier for at være dyrebarere end andre.

Man kunne kalde vort slogan: "Til helvede med kulturen", idet vi arbejder frem mod en tilstand, hvor kulturen er en leveform for hele samfundet og ikke en søndags-påklædning for et fåtal " sluttede Arnold Wesker. Mødet var en enorm succes og affødte i længere tid avispolemik.

En slags festival i september 1963

Vi var en gruppe, der tog bolden op i løbet af sommeren 1963: Formanden for Arbejdernes Fællesorganisation i Århus, Georg Sørensen, formanden for AOF, Emil Hansen, byrådsmedlem Jørgen Flindt Petersen, journalist Jørgen E. Petersen, Demokraten og mig.

Der blev etableret en ny gruppe koncentreret om fagbevægelsen i Viby og Holme, en række arbejdspladser, menighedsråd, biblioteker, idrætsforeninger, politiske foreninger og mange flere fra det geografiske område. Vi besluttede at organisere en slags festival i september måned.

Det blev et program af meget varieret indhold fra kirkekoncerter, maleriudstilling på Viby Bibliotek, kunstudstillinger arrangeret af arbejdspladsers kunstforeninger, koncerter, børneteater osv. Vi syntes selv, det blev en meget god efterlevelse af ideerne fra Arnold Wesker, og det blev da også gentaget et par år i træk.

Jeg ved ikke nøjagtigt, hvornår det sluttede, men jeg mener, det gled over i Århus Festuge, og det var jo noget ganske andet.

Min forbløffelse blev stor, da jeg engang i 1990'erne læste, at Jørgen Flindt Petersen havde fået en fin pris, fordi han var ophavsmand til Århus Festuge. Jeg skrev til ham, om han kunne huske mødet med Arnold Wesker, og de initiativer fagbevægelsen tog, og hvorledes vi havde lavet efterårsfestival sammen med almindelige mennesker. Jeg syntes, det var helt klassisk, at finkulturen stjal arbejdernes kultur og lod sig hylde.

Han svarede mig kort, at han var enig, og havde gjort Århus Festuge opmærksom på sammenhængen. Han syntes dog ikke at have frasagt sig hyldesten.

DUF bag Verdensungdomskongres i Århus, 1962

I sommeren 1962 havde Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) påtaget sig at forestå en Verdensungdomskongres (WAY-World Assembly of Youth) i Århus. Det var et modtræk til den kommunistiske verdensungdomsfestivaller i Moskva, Wien og Helsingfors. Over 100 lande var repræsenteret med lige ved 500 deltagere. Det blev mere en manifestation af, at vi i Vesten også kunne samles om en dagsorden, der tilkendegav sympati for undertrykte, afstandtagen for diktaturstaterne og ønsket om samarbejde.

Der kom ikke noget skelsættende ud af kongressen. Økonomien blev lidt af en katastrofe. Den danske regering havde givet grønt lys, men da det kom til stykket, ville de ikke yde så meget som en krone til gennemførelsen af kongressen. Vi havde ikke bedt om meget store beløb, men f.eks. beløb svarende til lejen af universitetets lokaler og til tolkeservice. Vi kendte fra bl.a. møder i Berlin, Hamborg og Paris de enorme summer, den kommunistiske verden stillede til rådighed for deres kongresser. Sovjet sikrede økonomisk deltagelse af større grupper fra fattige nationer i Afrika, Sydamerika og Asien + kongressernes grundudgifter leje af lokaler, tolkeservice og trykning af diverse publikationer.

Kongressens og WAY's økonomi var adskilt fra DUF's økonomi, men alligevel havde vi jo som værtsnation et medansvar. Da vi ikke kunne opfylde hverken vores egne forhåbninger til at bidrage til kongressens afholdelse eller WAY's, endte regningerne altid hos WAY. De ømmede sig, men fik altid løst problemerne. Det blev mere og mere tydeligt, at amerikanske kilder med meget tilforladelige navne var hovedsponsorer, - og at de flotte sponsornavne dækkede over CIA-kilder. Vi prøvede at overbevise udenrigsministeren Per Hækkerup om, at det var mere end uheldigt for DUF's og Danmarks omdømme, men intet hjalp. Vi var vel ret naive. Hækkerups modstand var sikkert begrundet i, at nok var han imod de kommunistiske festivaler og derfor for vores, men sagen var for ligegyldig til at fedte den danske regering ind.

Der var en række absurde detaljer: Hovedparten af deltagerne fra Afrika og Sydamerika havde fået deres rejser betalt af WAY (og dermed antagelig af CIA). Efter kongressen i Århus rejste de videre til møder i Moskva. Den kommunistiske verden havde dermed meget fikst fået CIA til at betale den dyre del af rejsen til Europa, når de rejste videre til et tilsvarende arrangement i Helsingfors

Jeg deltog i hele kongressen, og det var da sjovt og lærerigt at træffe mennesker fra hele kloden, men det var også trættende at deltage i de alenlange plenarmøder, hvor landene afleverede kedsommelige og forudsigelige indlæg. Jeg havde en fast plads mellem Congo Brazzaville og Congo Leopoldville. De kunne jo principielt ikke lide hinanden, men jeg fungerede som postforbindelse de to imellem, når de skulle låne cigaretter og andet af hinanden.

Mit venskab med Chr. Kelm-Hansen (generalsekretær i DUF) blev udbygget i disse år, og jeg (næstformand i DUF) fik også et nært forhold til Knud Enggaard (valgt formand i DUF). Jeg kom siden til at arbejde sammen med dem begge. Knud Enggaard i dennes egenskab af indenrigsminister og forsvarsminister og dermed ressortminister for Christiania.

Mens jeg er fungerende formand for DUF i sommeren 1963, inviterede Europarådet og det danske undervisningsministerium de vesteuropæiske ungdomsledere til et kursus på Krogerup Højskole. I DUF havde vi frarådet afholdelsen af kurset pga. den portugisisk deltagelse, og jeg udtaler på DUF's vegne, "at ingen fra DUF vil deltage. Vi har ikke noget imod den portugisiske ungdom, men vi ønsker ikke at samarbejde med Salazar-styret." Vores erfaringer var, at det altid i diktaturlandene er specielt udpegede regeringsrepræsentanter (herunder fra politiet), der repræsenterer ungdommen. Nogle dage senere henstillede jeg til Hal Koch, der skal være vært, at han afstår fra kurset. Hal Koch reagerer hurtigt: "Han vil tage venligt imod alle kursusdeltagerne. Og jeg skal ikke blande mig i, hvad han gør". Så var jeg sat på plads!

Mødet med Hal Koch

Nogle få måneder senere dør Hal Koch. Han blev kun 59 år.

I DUF's blad Lederbladet skrev jeg en nekrolog, hvor jeg naturligvis nævner han betydning ved oprettelsen af Dansk Ungdomssamvirke (det tidligere Dansk Ungdoms Fællesråd) under den tyske besættelse. Dansk Ungdomssamvirke skriver domprovst Erik Bøgh udførligt om, så jeg koncentrerer mig om hans højskolearbejde, som jeg havde oplevet:

"For os højskoleelever blev Hal Koch som lærer noget af en rystelse. Han kastede os ud i de kraftigste storme, vist ikke udefra nogen pædagogisk idé eller som et psykologisk eksperiment, men fordi han havde noget på hjerte - og han så gerne dette brydes med den viden og de tanker, som han bidrog til at afdække hos eleverne. Koch havde ikke nogen større tiltro til, at åndeligt liv kunne trives om morgenen, men det hang naturligvis sammen med, at han ikke

kunne stoppe om aftenen. Det må være mange, mange timer Hal Koch har benyttet til samtale med os elever – såvel i flok som enkeltvis. Han forstod at skabe et miljø, så man fik lyst til at diskutere og tale med såvel kammerater som med ham og Krogerups øvrige lærere. Jeg mindes stadig mange nattetimer med lange samtaler i hans soveværelse. Jeg, højskoleeleven, der som elevrådsformand skulle forklare beklagelige hændelser i hans fravær på skolen. Han, liggende i sengen, bappende på en stor cigar, lyttende og spørgende til, hvad der foregik inde i den unge typografs hoved. Hal Koch evnede som få, at præsentere mennesket for sig selv og sin omverden, og at vise dem, at de havde kræfter og evner, og at de havde pligt til at benytte de bedste af disse, hvor små de så måtte være. Hal Kochs fik uvurderlig betydning for mig.”

I 1964 fratrådte jeg næstformandsposten og dermed bestyrelsen for Dansk Ungdoms Fællesråd.

Å-udstillingen

Blandt de mange ting jeg kom med i, var Å-udstillingen. I en del år havde denne udstilling eksisteret som en underafdeling af Århus Kunstforening af 1847, men således at den også omfattede Ålborg og Åbenrå. Henvendelsen til mig var formentlig en udløber af snakken om Center 42. I hvert fald var det formanden for AOF i Århus, Viggo Svane, som henvendte sig til mig, om jeg ikke ville overtage formandskabet for Å-udstillingen efter Hother Dupont. Viggo Svane kendte jeg fra en del samtaler bl.a. dobbeltinterview i Stiften om Center 42. Dupont havde været formand i en del år, men havde peget på mig som sin efterfølger. Det undrede mig, for jeg kendte meget vel Dupont, idet han havde været Statens Filmcentrals kontorleder i Århus, og jeg havde haft flere kontroverser med ham i forbindelse med SFC's efterårs- informationsaftener i Jylland. Der havde han ikke været heldig.

Jeg følte mig absolut ikke egnet til opgaven, måske ikke mindst fordi jeg fandt bestyrelsen lidt tynd kunstneriske set, bortset fra formanden for Århus Kunstforening, Jens Aggebo.

Jeg overtog sekretærposten, og Aggebo blev formand.

Det var et meget morsomt job som sekretær. Jeg skrev sammen med kulturminister Hans Sølvhøj, Ole Vernerlund, Vilhelm Bøgh (Ålborg), Ole Wivel, Gerda Birkelund, Helge Ernst og en række mennesker i Sydslesvig (Jaruplund højskole) om udvidelse af udstillingsprogrammet. Det var meget morsomt at være med til at arrangere udstillingen: *Tegninger af nulevende danske billedhuggere og malere*. Jeg nåede at være med til forberedelsen af flere efterfølgende udstillinger, men så måtte jeg give det fra mig.

Om forholdene i Grønland 1964/65

I 1964/65 sendte dansk tv en række udsendelser om forholdene i Grønland. Den meget dygtige produktionsleder Christian Kryger beskrev en række samfundsområder bl.a. sundhedsvæsenet, skole og de sociale forhold. Udsendelserne gav anledning til megen debat og betød større interesse i befolkningen. Og naturligvis betydelig politisk pres. Om dette pres også havde betydning for, at man begyndte at beskæftige sig med det ret tilbagestående socialvæsen, ved jeg ikke. På sundhedsområdet fik udsendelserne stor betydning. Jeg tror det - måske afledt af udsendelserne - var Grønlandsrådets sekretariat med Claus Bornemann i spidsen og Viggo Svendsen, som skubbede bagpå i forhold til Grønlandsrådet (nedsat af Folketinget) og dermed Ministeriet for Grønland.

Endnu var jeg imidlertid i Århus, da kontorchef Otto Jensen, Ministeriet for Grønland henvender sig og spørger, om jeg kunne tænke mig at lede nogle kurser i Grønland.

Jeg er ikke klar over, hvem der inspirerede Otto Jensen, men det har antagelig været forskningsleder Bent Rold Andersen, som jeg havde lært at kende gennem samarbejdet med Socialforskningsinstituttet, men socialdirektør Orla Jensen kan også have haft en finger med i spillet. Kontorchef Vigild fra Århus socialforvaltning havde tidligere fået tilsvarende henvendelse, men det var løbet ud i sandet pga. de krav, han stillede. Senere forstod jeg, at Mads Lidegaard også havde været inddraget i overvejelserne om henvendelsen til mig. Og yderligere mente formanden for Samfundet og Hjemmet for Vanføre, Frederik Knudsen, at det var ham, der havde overtalt grønlandsministeren.

Men som man siger, succeserne har mange fædre, nederlagene ingen – følger jeg til her, noget blasert!

Uddannelse af sociale medarbejdere i Grønland

I korthed var opgaven at finde ud af, hvad det daværende kommunale sociale system (forsorgsudvalg og børneforsorgsudvalg i Grønland) kunne bære de næste år, og om man kunne begynde en uddannelse af sociale medarbejdere. Der havde været taget forskellige initiativer i årene forud. Ikke mindst havde ministeriet ansat socialinspektør Kaj Petersen fra Randers i et par år med bolig i Manitsok (Sukkertoppen). Han havde udarbejdet et digert værk, som benyttede den danske sociallovgivning og forsikringslovgivning som grundlag.

Det hele var skrevet om med hensyntagen til grønlandske forhold, men hvilede i øvrigt på, at der blev opbygget et administrativt system til at varetage administrationen dels centralt, dels koncentreret i de største byer Julianehåb og Egedesminde samt Angmassalik på østkysten. Efter at jeg var blevet bekendt med dette forslag, meddelte jeg Otto Jensen, at jeg var parat til tage til Grønland i et halvt år, men at jeg ikke ville arbejde for at gennemføre Kaj Petersens forslag. Og yderligere, at jeg ikke ville arbejde for ansættelse af danske socialrådgivere, men ville satse på, at man skulle give nogle grønlændere en kortvarig socialuddannelse. Jeg byggede her på de erfaringer, jeg havde med uddannelse af danske familievejledere. I denne proces havde jeg naturligvis kontakt til personer med kendskab til Grønland. Først og fremmest Mads Lidegaard, men også til medlemmerne af et socialt grønlandsudvalg nedsat af Ministeriet for Grønland (MfG) og med tilknytning til Grønlandsrådets sekretariat (Claus Bornemann).

Grønlandsudvalgets medlemmer var Bent Rold Andersen, fuldmægtig i Ministeriet for Grønland, fuldmægtig i Socialministeriet og Grønlandsministeriet Hans Bayer, professor Nørregård Rasmussen og med kontorchef Otto Jensen som formand.

Jeg er usikker, men jeg tror fuldmægtig Viggo Svendsen, Grønlandsrådets sekretariat også var medlem. Det havde i hvert fald været fornuftigt!

Jeg foreslog – hvilket alle accepterede – at arbejdet skulle begynde med en afklaringsfase i form af et kursus/møde med repræsentanter fra alle kommunernes sociale udvalg. Rapport fra mig efter dette møde til Ministeriet for Grønland således, at der straks kunne tages initiativ til en uddannelse af grønlandske socialmedhjælpere – naturligvis under den forudsætning, at det ikke viste sig, at vi tænkte helt forkert. Yderligere stillede jeg som krav, at jeg fik Guldborg Chemnitz med som tolk, og at jeg kunne ansætte en repræsentant fra Århus Kommunes hjemkonsulentordning, samt at jeg kunne få administrativ bistand fra Landshøvdingeembedet.

Det gik op for mig, at ministeriet var under et voldsomt pres fra Statsministeriet. Statsminister Jens Otto Krag havde bebrejdet Grønlandsministeriet, at det sociale område havde været for-

sømt længe. Det hele gik derfor fantastisk hurtigt, og Grønlandsministeriet stod da også på den anden ende for at fjerne enhver forhindring for sagens fremme.

Ole Hermansen tager over på Århuskolen

Jeg havde imidlertid et problem: min arbejdsplads, Den sociale Højskole. Bemandingen på skolen rummede ikke muligheden for, at jeg bare fik orlov for at udføre denne opgave.

Jeg vidste, at Ole Hermansen ikke trivedes på jobbet som souschef ved Revalideringscenteret i Herning, og da jeg vidste, hvor optaget han var af socialrådgiveruddannelsen, var det nærliggende at spørge ham: "Kan du passe jobbet her, mens jeg er i Grønland et halvt år?" Det kunne han, og heldigvis var skolens bestyrelse med Orla Jensen i spidsen enig.

Jeg afviklede alle mine gøremål i ekspresfart: Å-udstillingen, De Unges Boligaktion, diverse komiteer. Kollegieselskabet, herunder byggeriet på Rundhøjarealerne, som lærer Heinrich Holm overtog. De følgende år hørte jeg fra de fleste, der havde arvet mine jobs. Men ikke fra Heinrich, som vist nok var blevet sur over et eller andet og syntes, at han havde påtaget sig opgaven under mangelfulde oplysninger.

Alfred Dams arbejdsliv 1957-94:

I perioden 1957-64 gik Alfred nye veje som socialrådgiver: I socialt boligbyggeri, som leder af Folkehøjskolernes Sekretariat og som konsulent ved Statens Filmcentral.

Fra 1961-74 arbejdede han sammenlagt i syv år med at skabe uddannelse som leder af socialrådgiveruddannelsen i Århus, som rektor for Den sociale Højskole i København og som leder af socialhjælperuddannelsen på Grønland.

Fra 1967-71 var han den første direktør for Arbejds- og Socialdirektoratet i Grønland og som socialdirektør fra 1971-73 og 1974-94, satte han Storstrøms Amt på det internationale landkort.

I 1957 startede Alfred Dam sit aldrig afsluttede engagement i frivilligt organisatorisk arbejde som formand eller næstformand:

- Dansk Ungdoms Fællesråd
- Dansk Socialrådgiverforening
- Nordisk Forbund for psykisk udviklingshæmmede
- Alkohol- og Narkotikarådet
- Foreningen Grønlandske Børn
- Foreningen af Socialchefer i Danmark
- Center for Social Udvikling
- Den særlige Styringsgruppe vedr. Christiania
- Det Europæiske Hus
- Sjakket

Alfred Dam, 2020

KULTUR OG AKTIVISME 1957–66

Det var en optimistisk tid, økonomisk og socialt - på vej mod fuld beskæftigelse. Det prægede Ole Hermansens engagement, når han skrev og debatterede i fagbladet *Socialrådgiveren*, som han også redigerede. Og det prægede Alfred Dam, når han som uddannelsesleder knyttede kontakter vidt og bredt til andre uddannelser og sociale og kulturelle bevægelser i Århus og verden.

Socialrådgiverne Ole Hermansen og Alfred Dam blev begge uddannet i 1957. De gik på samme hold, de var aktivister med meget forskellige temperamenter og de havde en række sammenfaldende interesseområder. Men de brugte forskellige midler til at nå deres mål. I denne udgivelse beskrives Ole Hermansens aktive periode 1957-63 og Alfred Dams 1961-66.

Det gælder for dem begge, at de tænkte "ud af boksen" og på tværs af sektorer og institutioner og at de var parate til at stille sig i spidsen for de handlinger og give stemme til de holdninger, de var engagerede i og mente, der var brug for.

Dansk Socialrådgiverforening

Dansk Socialrådgiverforening, Toldbodgade 19B, 1253 København K,
telefon 70 10 10 99, ds@socialraadgiverne.dk, www.socialraadgiverne.dk

Tryk: Johansen Grafisk, Holstebro